

A

1990

—————

—————

XIII.

—————

B I B L I A
T A N U I

Kiket

A' Bilia állatott elő, a' men-
nyei tudomány tökéletessége-
mellét, hogy az ő áldott Tanubizon-
ságtételeiből, a' gyengék, a' mi igaz Val-
lások fejeit, megtudhassák, es ottan,
a' Biblia körül is igazgattassanak. Ezek

Fordetattak

MIKOLAI HEGEDÜS JA'NOS
által.

Sólt. 19.8. *Az Urnak igaz Tanu-
bizonságtétele böltséfeget ad a'
kisdedeknek.*

Ugy, hogy azt mondhatták, végre Da-
viddal.

Sólt. 119. 100. *A' vén embereknel
böltséb vagyok. Lásd' a' 98. 99. v.*

†††††
†††††

V A' S B E R G I A' N O S által
Nyomtattatott Traiectomban, Böjt-elő
Howban, 1648.

S U M M A' J A

Ebben, a' maga-hitt Tudófoktul megverendő, De az Istenes Gyengéket szépen építendő Iráskában, ezek találta tnak fel?

1. Mint egy Gyenge, de tanulni igyekező értekezvén; a' sz. Irásnak azon szavaiból, megtanítatik, a' Vallás fejeire. Ezt teszik ide elő, a' Biblia Tanui.

2. Hajolván a' jóra, eleiben adattatik neki, mint egy Motivajul, indető okul, a' Választattak hármás A' llapattya.

3. Kivánván oktattatni, a' sz. Irásra utaztatik, a' holott mint egy Mediómul, eszköz léfzen neki, a' Biblia körül, a' Gyengék Igazgatása.

Ne szégyenld magadis, jo akaro Tudós Uram, megoldatni, s' nem veszted el arra költött üdöbet.

Noha ennek

Az olyan vékony állapotukért, vagyon főképpen. Az elei, a' kik Bibliát nem vehetnek; a' többi azokert, a' kik, ha vehetnek is de kellett nem olvashatták: Vágy a' kik olvashatnák is, de gyengeségek miatt, a' Hitnek fejere nem szabhatták.

A' ditséretes nagy hirű, tudós férfiaknak
KAPOS-FALUI PA'L, és
SZENT-PETERI JA'NOS Uraimnak,
Ennek a' Pataki Schola Mesterének, kedves
lelki barátomnak; Amannak az E. Benyei
sz. Gyülekezet lelki Pásztorának, istenes
Fautoromnak &c. Minden lelki ajándéko-
kat, és üdvösséges jokat, méltoztassék adni
a' mi jo Istenünk.

Istenes és tiszteletes jo akaróim,
A' Nnak előtteis volt ugyan szándekom, de
kiváltképpen miolta ez idegen országokon
budósom, valoba igyekezem rajta, hogy az en
nagy Uramnak mennyen valami nyeresége, az
en egész életemre költött drágalátos szép jo-
vaiból. Izzatta bennem ezt annak meg-
gondolása, hogy ennyi üdömré, meg az ő Fel-
sege Szőlőjében, ha nem szintén Váz voltam is,
de többire semmit nem, avagy tsak keveset
munkálodtam; Maga ki jött az Ur, meg 10
reggel, és hiyt ifjuságomban, hiyt délben, em-
berkorba érkezven, midőn az on Ceremo-
niak szerentis, harmintz esztendő koromban
tudniillik, az Ur szolgálattára ki kellett vol-
na borsátatnom. (Szam. 4. 39. 47.) A' mikorá-
ban Urunkis elkezdette közönsegesen szolgál-
lattát; De a' harmintz eggyedikis el mulék-
s' megis itt vagyok. Nevelte ezt bennem sor-
sunkrul s' életünk rövid voltárul való elmé-
*Luc. 3. 23. ked-

kedesem, hogy tudniillik mi főképpen, kik ez i-
degé országokon budosunk, megyünk megyünk
e' szarándokfág pusztaján, es sokan mikor szin-
tén b' jutnánk hazánkban, vagy még utunkbá,
vagy itt fenis meghalunk: Nemellyek a' mimien
bűneinkert, nem tartván az Ur parantsolat-
tyához magunkat, amaz ifju. Prophtával:
a' könyörületlen orozlán haláltul szaggatta-
tunk el, es az Ur örök mondása szerent, meg-
tsontaink sem tetetnek a' mi Atyáink temető
helyekbe: Nemely istenesek pedig a' mi Nem-
zetünk gonoszságaert, mint Mozes (Törv. 4.
21.) nem mehetnek b' kívánt szép földünkbe:
Avagy a' kik haza érünkis, betegeskedünk,
sanyargunk egy kevesse, s' ottan tsak elmu-
lunk, es mitsoda hasznott hajtottunk Isternek
s' az öveinek, reánk költött sok szép jóvairt.
Vagy a' kik meg nem halunkis, vesződünk, kö-
tődünk, ha nem az Amorrhéusokkal, a' jo-
földön, de gyakorta a' Iebuseusokkal: Vagy
ha ez nintsis, e' világhoz elegyedünk, es kif-
seb gondunkatis nagyobnak ismérjük, nem hogy
a' közönséges jörül tsak elmekednenkis sokán.
Ezeket elszemlélven ottan ottan elmémben,
nem tsak egy izromban, felis töttem nemely jo-
logban, mint a' jo Takáts, szövő szekemet:
De mindenkor elvont az Ur dolgom mellől, hol
egy, s' hol más alkalmatossággal, neha szomo-
ruság által, neha máskeppen, tavaly pedig oly
örvendetes hír által, melynel hová lehetett

* 1 Kir. 13. 24.

volna kívánatosb' hírünk? hogy tudniillik az
Ur elmenven az ő Szolgainak Gyűlésekbe, azt
zanátslotta általok, hogy Magyar Scholák le-
gyenek Nemzetünkbenis. Oh Isten Lelkenek
áldott sugárlása! Enis azontól fordítám elmé-
met, hogy azt az Ur dolgát, melyre az ő szol-
gainak sziveket úgy fel indította, hogy nemel-
lyek, mint tavaly hallottam, valóba farad-
takis benne, mint indethassák el azt az ál-
dott vegezest, nem tsak jóvallyam, hanem
a' Sion fala rakattatására, ha tsak egy követs-
ketis, vigyen örommel gyengeségem, az ő é-
pítő hiru' szolgai után. Es úgy fogtam ehez
elsőbenis a' kisdedekert az Ur segetven, es gyen-
gekert, hogy ok ebből epüllyenek, es egyszer s'
mind, holott en meg eddig ki nem botsátattam
mennyen ez az Ur népe közzé, es ha a' kívánt
sz. szolgálatig, lelkemet az Ur magához ven-
neis, maradjon ez én helyettem, az ő apro-
dinál, es bár tsak egynek vagy kettőskének
háznállyonis, nem lesz hiyába az én faradsá-
gom. Es noha ez nem valami oly tarafarás
munka, nem e' világi bölts methodusra cir-
kalmaztatott, nem pompás szokkal mázolta-
tott; Mindazáltal vagyon bizony mégis neki,
mivel kerkedgyek, hogy tudniillik ő a' cifra fe-
stet szokot az O'ratoroknak es Khythmistak-
nak hagyván, a' himes szokot a' fülök visz-
kettetők olvasására es halgatására botsátván,
szol ő a' bölts Isternek azon szavarval, kine-
böl

* 2

böltseb szollás soha nem adatik. Hasznos is ez, Szükséges is valoba; avagy tsak ezertis most elsőben, hogy ez által vonattassanak el a gyengék ama sok mese monda stul, motkos szöfia-beszede ktül, király fia kis Miklos költött szerentseitül.

Kegyelmeteknek dedicálom penig istenes szeretetü jo akaro Uraim, ez igyekezetemet inkább, hogy sem tselekedetemet, Istenhez s az öveihez valo indulatomat inkább, hogy sem munkámat, annyival nagyobb örömmel. Mert kiváltkeppen valo nagy buzgóságot ismerék kegyelmetekben a Christus aprodinak epetésekre. Vegye azért kegyelmetek, és adgya elejikke, egyszer s mind kínállyaa zöregeketis vele ha máskeppen nem tanulják, akar tsak olvasásuk, hogy a kiknek szajok nem szokott az Ur Tanubizonfáginak szavaihoz, legyen familiare, nyelvekre fordulo a sz. Lelek szava nekik, er-tsekinmetis mivoltokat, és kik idegenek voltak a Bibliátul, edesedgyenek hozzá, a kik öszve egyeletettek egyéb irásokkal, tudgyak megkülömböztetni azoktül, avagy tsak közeleb az Apocryphusoktül, mellyek nem tsak mint a polyva a Gabonátul, demint a konkoly a tizta buzátulis különböznek. Mert Isten az ow T. tsak Sidoul, az Uybá Görögül adtaki az ö Igejet; Ezeket penig Christus születese után mint egy 400 esztendőkkel tojták az Ecclesia kebelebe, raggatván az ow T. könyveihez; az Ur lelke kegyelmetekkel. M. J.

Az Istenes Olvasónak, kegyelem és béke seg az Urtul.

Keresztyèn Olvasó,

A Nyomorultnak ügyét felvenni, s' azt eléb mozdétani, kellemetes dolog, annyival inkább, ha annak sok le tapodoi vagy-nak, és reménség vagyoni, hathato segítség által, annak felmenekedése felöl. Sok letapodoi, számtalan elnyomoi vagynak a' szent Irásnakis világ szerte, számtalanon öldözik a' Bibliát, az Isten áldott sz. Könyvét; Mind-azáltal nem kell hagyni, nem kell remén-ségünknek meghalni, annak felverekedése felöl. Régen meg mutatta ezt a' bölt Isten. Mert az ö titkainak égből lehozója, a' mi dütsösséges Urunk, [a' Jelenés könyve 11 ré-szében], ket Tanuinak a' Bestiátul lezendő megölettetésekrül panaszolkodik; De ugyan ottjövendöliis azon ö Tanuinak ottan ha-mar felelevenedéseket. Noha ez Tanukon értik sokan a' sz. Irás Talmátsi közzül, s-hel-lyesenis, az igaz vallást állató kevés, de az Ur elöt igen kedves Tanukat, a' Reforma-torokat, sokan a' Prophétákat és Apostolo-kat, kik ellen hartzolt a' Bestia, az Antichri-stus; De ha ugyan megnézzük, mint némel-lyek jól magyarázzák, azokkal az Ur Tanui-val együt, az ö Tanubizonfágoknak köny-veis, az ow és uy Testamentomok, felette helyesen értetnek. Mert ugyanis, mibem
3 ölheti

ölheti meg a' Prophetákat és Apostolokat,
hanem e' sz. könyveknek elrejtésében? Miért
öldókli az Isten hiw szolgaitis a' fene Bestia?
Azért bizony, hogy e' szentléges Tanubizon-
ságokat elrekkenthesse, és azok helyet a' ma-
ga mérget ez egész világon elszéleszthesse.
Ez hűséges Tanubizonságok tehát azok kik
ellen a' Bestia fenekedik: Ez áldott Biblia az
kit ugyan meghis őlt vala az Antichristus, el-
annyéra, hogy majd ez egész világrul előtya
vala, ha az Ur, az ő szolgait, e' mellett fel nem
ferkenti vala. Az utzán heverrek e' Tanuknak
holt teste, minden rendek eltiltattak vólt et-
tül, nem tötték azokat koporsóba, nem töttek
azoknak tisztelést. Bizonyság erre Nemeth
ország, Cseh ország és t. a' kikben annyéra
győzedelmeskedett, ez hiw Tanukon a' Be-
stia, hogy fok kazal Bibliák ott megis éget-
tettek, Sőt bizonyság ez egész keresztyén
világ, kitül eltiltatott vala, ez az Ur Tanu-
bizonyáginak sz. Könyve; De áldott a' jó I-
sten, az erős Isten érette, kinek beszéde ő-
rökké megmarad, hogy ez ő Tanuit, har-
mad napnak és felnapnak utánna, feleleve-
nétette! Bizony mind az ow s' mind az uy
Testamentom ugy felelevenedett, hogy im-
már a' pokol kapui sem vehetnek birtokat
rajta. Olvassák már régen, fok keresztyén
nemzetek között, a' hol az Antichristus dű-
kössége azt megölte valais. Az egy mi nyo-
mo

morult nemzetünk az, a' kiben majd leg ne-
hezebben kaphat lábra, ez feltámadt men-
nyei világosság; De mitsoda ennek ottis az
oka? A' köz népnek iszonyu tudatlansága.
Hat annak megént, mitsoda az oka? A' mi
a' töb olyan fogyatkozásoknak. S' mitsoda
azoknak? Ugy vagyon hogy valoba fok
okok vagynak ez aránt, mind távolab, s-
mind közeleb valok: hadgyuk el bár az ol-
lyakkal fujtoló okot, hadgyuk el az ollyakat
érdemlő közönséges okot, s' szálljunk kö-
zeleb: En ezentül két vagy három Catalo-
gustis tsinalhatnék itt, ha ki akarná érteni;
De azok közzül az első Catalogusért, félő
hogy a' fő rendek haragját kellene viselnem,
kiknek szertelen magok szolgálatása miat,
a' szegény kösség Istenét sem szolgálhattya:
A' másik Catalogusért a' Tanérok menykö-
ve elnék fejemre, kik közzül fokban, mint
igyekeznek az Urgyengéinek legeltetésekre,
láttya az ő Juhainak soványfágát keferülő Je-
sus Christus: A' harmadikért, a' kösségis
komor szemmel nézne reám, eihalozván
az ő lelki tunyafágát, és hányván, noha rész-
szerént helyesénis, az ő Aegyptomi nagy in-
ségét: A' töb Catalogusokért is lenne vitám;
De hogy ez egy közönségest el halgassam,
nem lehet, mely ez tudniüllik, hogy a' mi
Nemzetünkben, minden rendek, tsak a' magok
jóvát keresik, az Istenére s' a' közönséges jora
iget

igen keveset hajtának. Nem kell ezt rendel-
mutogatnom, nézd el az alsoktól fogva a'
felsőkig mit tselekezik egész Nemzetünk:
Elhagyták azt a' mi az Uré, de bizony az Ur.
is úgy elhagyta őket, hogy majd sem a' nagy
Istene, sem a' magoké nem fog lenni kö-
zöttök. Igazétok mindeneket az Ur könyvé-
re, nézzék meg magokat abból, mint egy
tükörből, vessék öszve tselekedeteket azzal.
Hol vagyon az, ki azt tegye, a' mit az Ur
szolgája Nehemias. [Nehem 13.] De bőven
meg vagyon a' mit a' sz. Lélek mond [Esa. 5.
21, 22.] mellyért [a' 13 versis] menten követ-
kezik. Meg vagyon az [Phil. 2. 21. Amos. 6. 5, 6.
De bezzeg nints (Amos. 6. 6. 1 Cor. 10. 24, 33.
2 Cor. 12. 14. és t. Nints a' szegénységre valo
gond. Ez a' szörnyű törvéntelenség, hogy
a' kik a' restieket oly bőven kiszolgáltatták
amazoknak, hogy majd mint egy földi para-
ditsomban tartatnak, s' mégis azok nem vi-
selik gondgyát ezeknek lelki jóvoknak! Oh
Uram, Izraelnek Istene! vallyon s' mikor
adsz a' te maradék Izraelednek bár csak egy
Nehemiást és egy Esdrást? Mikor kémelelik
meg a' mi népünk fejei az Isten várasán esett
szörnyű réseket? Az étzaka meg vagyon,
de nem kél fel Nehemias, s' nintsen Esdras.
Szegény nemzetünk! Bezzeg, méltán pana-
szolkodhatunk infégünkről! méltán tudat-
lanfágunkról. Valoba méltán bizony [hogy ki-
valt.

váltképpen is essék ki fejezése panaszunknak;
a' Tudósok ellenis: Menyi sok nagy elméjű
Tudósokat csak mi emlekezetünkreis, dere-
kas mély tudományu embereket adott Isten
örökke még eddig, ennyi romlottságábanis,
szegény hazánknak, a' kik többet tehettek
volna, hogy sem sok híres emberek egyéb or-
szágokon, de ugyan csak úgy el múlnak, va-
lamint tudnak, a' rosda ötte meg sokaknal a'
szép Girákat. A' regiekről nem szolok. Mert
eleget fáradtak volt a' Reformálásban. De
mostanában bár csak egy egy tenyérni pappi-
rosson hagyták volna oly elmékedéseket,
eddig mégis mehetünk volna valamire; De
a' mint egy Poeta panaszolkodott az Urak
felől:

Magnates dare parva pudet, dare magna recusant.

Szintén azt mondhattuk mi a' mi Tudós
Urainkról, hogy ők nagyot nem akarnak,
s' kitsént szégyenlik, magok irni restellik, s'
fordétani szégyennek ismeriké, vagy hogy
vagnak el benne, de ezt láttyuk, hogy rit-
kán építenek úgy. Jovallom a' magnani-
mitást akar mely nemzetbenis, de bezzeg ez
aránt nem ditsérem ezt a' jó Uraimban. Ha
a' Bölts intéséhez tartanak magokat lehetne
valami mentsegek (Pred. 12. 16.) De félő in-
kább, hogy úgy ne tegyenek mint másut mond-
gya a' Bölts. [Peld. 26. 13, 14.] mint mentse-
gek is azt mutattya: Kevés a' Typographia?

Lam

Lám a' mellyek vagynakis , tsak a' fok rosz
historiák fabulák és t. kelnek belőlők: Nem
értene a' Kösleg? Innál tsak , nem szégyen-
leném en Magyarra fordítani: Tsak Fordítá-
nak nevezgetnék? A' m lenne az némelylek-
tül , de nem mindenek tselekednék, en ha
magam componálnékis valamit , nem szé-
gyenleném fordításnak nevezni, mit nem ve-
zünk másokból , ha más kaptára ütjükis?
Nints a' nap alatt uyság. Osztan: Meg kel-
lene hiszem szintén azért a' népet tanítani,
hogy érthetné, en rá felelek, hogy jo névenis
venne ottan irásodat: Sok a' közönfeges do-
log! Azt ugyan meg kell vallani , hogy en
nem láttam hol volna annyi el vonattatások
a' Tudósoknak, mint hazánkban , dolgokis
elég volna a' Tanétoknak; De még erre is azt
mondhatom a' mit Urunk régen , hogy azo-
katis meg kellene tselekedniek , s' im ezeket
sem kellene elhagyniok. (Mát. 23. 23.) hogy
penig szük a' Typographia ; mind a' többi-
hez tudgyuk aztis : Mit nem terem a' mi ha-
zánk gyönyörű földé? minden értzeket, ezü-
stöt, aranyatis : Nem kellene ott az Ur háza
építésére valo fakért Hírámhoz küldeni.
(1 Kir. 5. 6. es t.) Elég erdő vagyon hazánk-
ban : Pappiros külyühöz elég Patakok, folyo-
vizek vannak, tsak Várad körül s' tul, egy ne-
hány Kereseket tudok , tsak enis , rongyotis
[ugy itélem] kaphatnának ahoz : Várni nagy
ud.

udvarokat s' bokrossával épéti a' Malmo-
kar tsak egy oly Nemes emberis, s' ihol Fel-
sleges Isten!) nints ki a' közönfegesről gon-
dolkodnék! Egy váras, annal inkább egy, Vár-
megye , annal inkább egy tartomány , annal
inkább egy ország azt nem tehetné? Nem tse-
lekfi bizony , mert tsak ki ki magának. Oh
nyomorult és felette nyavalyás állapot! Ihol
az Ur az ő szolgai által tanatsoltatta a' Ma-
gyar ícholák építését , s' meg fogyatkozik
a' szegénység! Egy olly Collegiumot Magyar
ország nem tarthatna? Egy Uris tarthat a'
más Valláson. Bizony meghaladta a' mi há-
ladatlanágunk a' Pharaoh Pohárnakjának fe-
ledékenységet. Mert az ugyan megemleke-
zék végre Josefhrül ; De mi tsak kaphassunk
elő oda hadgyuk osztán a' szegény Josefhet,
nem hogy egy s' két, de tizen het esztendő
mulva sem jut észünkbe, a' tömlőtben nyo-
morgo. Nem így tört az Isté népe. [Solt. 126. 4.
nem emlekezünk megis mi ez épületre valo
dolgokrul, maga az olyanok által épülhetne
szegény Nemzetünknek külső belső boldog-
sága. Így oszolna el a' tudatlanág köde, így
nyilnek fel voltaképpen az Isten sz. könyve
Nemzetünknek. Tudom mindaz által, hogy
fok istenés lelkek [mert nem mindenekről ér-
tem, a' mit irok] elmékednek e' félekrül; De
mit tehet magában kevés szám? Mindazál-
tal megis tovább kellene. En ez körülis mun-
kalod.

káldtam, hogy ebbenis támadnának fel az Ur
Tanubizonfaginak Tanui, szegény hazánk u-
táin, lenne az Ur beszéde a' Gyéngékben,
tudniak a' iz. Irált épületesen olvasni. Illyen
forma irás volt ugyan ama' kis könyvis mel-
lyet *Fons vitænek* neveznek : Bóltsebben
ment elő abban e' mi üdönknek Deborájá,
Kegyelmes Fejedelem Aszfzonyunk (ugy
rettzik, mint egy szemérmekre fok Tudos
Uraimnak) egykori üdvösléges Munkájában;
De azokatis ritkábbá láttyuk, mint kellenének
talám a' nyomtatokis azért nem nyomtatták
a' jokat, mert a' vévökis nem akarják venni.

Uram, seregeknek Istene, ki e' világ fetér-
sége közöttis a' te igéd világot köztünk fel-
gyujtottad, ne enged azt, az emberi agyak-
tul koholtatott tudományoknak eloltani, ne
enged hogy restségünk miat lelki abrakunk
hiveid között ki foggyon; Hanem inkább tá-
maszd fel a' te igazságodnak ennyire elnyo-
matott Tanuitis, kik a' te Tanubizonfagid-
nak legyenek gyámoli. Támasz ollyakat, Uram
erős Isten, kik szeressék a' te áldott könyve-
det, és igyekezzék azt eléb mozdítani köz-
tünk, hogy itt abból tanéatván a' te jószágod-
rul, végre koszolhassuk azt ugy, a' mint ta-
néatunk, és ugy ditsérhessünk tégedet vég-
nélkül.

A M E N

V I I. R E' S Z.

25

*Vöttede hát valami hasznát valaha, a' tör-
vénynek?*

Igenis. Mert a' bűnt nem tudtam volna
meg, hanem a' törvény által, a' gonosz ki-
vánlagot is nem tudtam volna meg, ha a' tör-
vény nem mondta volna: Ne kívánnjad
(Rom. 7. 7.)

Menyere volt mégis ez?

A' parantsolat által a' bűn énbennem fe-
lette igen nagyá lött. (Rom. 7. 13.)

*De holott te immar hiszsz, ugyan mégis
a' törvény alatt vagy?*

En mégis a' Christus törvényének alája-
vettettem. [1 Cor. 9. 21.]

Hogy vagy az?

Ugy hogy, en immar tartozom a' Christus-
nak szolgálni, a' leleknek uyságában, és nem
a' betőnek ovlágában. (Rom. 7. 6.)

Világosíts meg ezt jobban mégis nekem?

Erre szabadultunk mi meg, a' mi ellensé-
ginknek kezéből, hogy minden kételkedés-
nélkül szolgáljunk ő neki, szentséggel,
igassággal, életünknek minden idejében. [Luc. 1. 74. 75.]

*Mit sodá indet tégedet, hogy a' Christus-
nak szolgálj?*

A' Christusnak ama' szerelme. [2. Cor. 5. 14.]

*Mit sodásoknak talaltad a' Christus paran-
tsó.*

B

tso.

tsolatit?

Gyönyörűségeseknek es könyűknek (Mat. 11. 30. 1. Ján. 5. 3.)

Betölthetedé te a' törvény igasságát?

Bé a' Christus által. Mert a' törvénynek ama' kívánfági mi bennünk bételnek, kik nem test szerént járunk, hanem lélek szerént. [Rom. 8. 4]

De mifoda törvény betöltése ez?

Ez ugyan amaz királyi törvénynek tselekedése. [Jac. 2. 8.]

Mifoda törvény az?

Az igaz szeretet ez. [Mat. 22. 37.]

Kiket szeretsz te?

Az Istent, és az ő fiait. [1. Ján. 5. 1. 2.]

A' szeretet által betölthetnie a' törvényt?

Bé neminémüképpen. Mert a' törvénynek betöltése a' szeretet. [Rom. 13. 10.]

Az egész törvény befoglaltatike az Isten es az ő fiainak szeretésében?

Ugy vagy. Mert e' ket parantsolatokban függ mind a' törvény, és a' Prophetak. [Mat. 22. 40.]

Hát ha tsak az szeretetben vagy a' törvény betöltése, te nem tölthetedé be azt?

Nem. Mert ha színten en valamit tselekedhetnem is, de mint a' megferteztetett ruha, olyan minden igasságom. [Els. 64. 6.]

VIII.

A' FOGADOTT - FIUSA'GRUL, ES A' KEGYELEMBEN VALO MEGMARRADÁSRUL.

Holott bé nem töltheted a' törvényt, nintsen tehát te benned, abbol lelki örömed es békesseged?

Nintsen abbol; hanem hitnek általa vagy. (Rom. 15. 13.)

Hihetedé te, hogy a' Christus tied, és te is öve vagy?

Ugy. Mert az én szerelmesem enyém, és enis övé vagyok. (E' nek. 2. 16.)

Honnet tudod te azt?

A' lélek által, kit ő nekem adott. [1. Ján. 3. 24. Rom. 8. 15.]

Hogy tudod te azt az által?

Igy, hogy az a' fiúságnak lelke tészen bizonyfágot, a' mi lelkünkkel együtt, hogy mi Istennek fiai vagyunk. (Rom. 8. 16.)

Nem kárhoztathat tehát a' te szíved tégedet?

Nem engemet.

Minek a' jele az?

Ennek, hogy bizodalmunk vagy. Isten-nél. [1. Ján. 3. 21.]

Mire való bizodalmunk?

B 2

Hogy

Hogy ötet Atyánknak kiáltfuk. [Gal. 4. 6.
Mikor bizonyosodnak ezekről a' hitek?
 Minekutánna hittünk, megpétséltet-
 tünk az igeretnek lelkével. (Eph. 1. 13.
*De mi hasznait találod te e' leleknek ma-
 gadban?*

Ez nemes gyümöltreit, ugymint : Szere-
 tetet, örömet, Békeséget, Kegyelmeséget,
 Jószagot, Hitet, Alázatosságot, Mérték-
 teliséget. [Gal. 5. 22.

*Nem olly állapotban vagy hát te, kiben
 mindenkor felnél?*

Nem. Mert nem adott nekünk az Isten
 félelemnek lelkét, hanem erőnek, és szere-
 ternek és jozan elmének lelkét. [2 Tim. 1. 7.

Hát tebenned nintse soha kételkedés?

Vagyon ; de ez az en nyavalyám és gyarló-
 ságom. [Solt. 77. 11.

Mit teszesz te, mikor ugy kételkedel?

Az Istennek ígérteit nem vizsgálom meg,
 hihetetlenségemből. (Rom. 4. 20.

*De ugyan, hogy hihetsz te, holott magad-
 banis bűnnel egyebet nem látsz ; rajtad
 kívölis miben hihetsz?*

Ugyanis, a' hit olly dolgoknak valófága,
 kik ne n láttatnak. (Sid. 11. 1,

Hogy elsz hát te?

Hit által. [Sid. 10. 38. Gal. 2. 20. és 3. 12.
 Rom. 1. 17. Hab. 2. 4.

Mikep-

Mikeppen vagy az?

Igy: Mert en bizonynal elhittem, hogy
 semmi el nem szakaszthat engem az Isten
 szerelmétül, melly vagy az a' mi Urunk Je-
 sus Christusban. [Rom. 8. 38, 39.

*Honnet tudod te hogy Isten megmarad a'
 te hozzávaló szeretetiben?*

Innét, hogy ő szerette az őveit, és mind
 végig szerette azokat. [Ján. 13. 1.

Mégis bizonyíts meg ezt?

Christus Urunk megígérte, hogy mi az ő
 szeretetiben megmaradunk. [Ján. 15. 10.

Hát nem vetkezhetele, és ugy nem esel el?

Ugy, de hiw az Ur, ki megerősít és meg
 őriz minden gonoszru. (2 Thes. 3. 3.

Hát mint jársz, ha ugyan esel el?

Ha mi szentén elesünk meg nem ronra-
 tunk. Mert az Ur megerősít az ő kézével.
 [Solt. 37. 24.

Midőn te elesel, mit tselekszik az Isten?

Meggyógyítja az ő tüle való elszakadá-
 sádat, és ingyen való kedvében vészen.
 [Hol. 14. 5.

*Honnet bizonyítod, hogy végképpen el nem
 eshetel?*

Mát. 24. 24. és 7. 24, 25. Phil. 1. 6. 1. Pet. 1. 4.
 23. Jud. v. 24. 1. Ján. 3. 9. Péld. 24. 16. Sid. 12. 2.
 Eph. 4. 30. és 5. 27. Rom. 6. 22. és 8. 1. 30.

*Meghis kérdlek, ha vagynake olly igeretek,
 kikkel*

B 3

*kikkel valóba biztathatod magadat,
hogy kinem eshetel Isten kedvéből?*

Lásd meg: Jan. 3. 36. és 4. 14. és 5. 24. és 6.
40. 47. 54. és 10. 27. 28. 29. és 14. 16. 1. Cor. 1.
8. 1. Péter. 2. 6. 2. Péter. 1. 10. 1. Sam. 12. 22. Solt. 94.
14. Péld. 10. 30.

*Holott im végképpen ki nem eshetel a ke-
gyelemből, nem vehetszé ebből szabadsá-
got a büntételre?*

Hogy ilyen kegyelomben vagyok, azért
vétkezném én? Tavoly legyen. Tiltya ezt
az Isten. [Rom. 6. 15.]

Mire indet hát inkább ez tégedet?

Erre, hogy megtartsam, a' mi reménfé-
günknek igaz vallását, tántorgásnékül. (Sid.
10. 23.)

I X R E S Z.

A MEGSZENTELTETÉS RÜL.

M*Iben foglalod te ténmen magadat?*

En az Isteni szolgálatra köteleztem
magamat a' jótselkedetekkel. [1. Tim. 2. 10.
és 4. 8.]

Mit értesz ezen?

E'n az Isten fiában való hit által Istennek
élek. [Gál. 2. 20.]

Hogy térszed ezt?

Ugy

Ugy hogy én mindeneket az Isten dū-
tsőffégére mivelek. (1. Cor. 10. 31.)

*A' kik ezt mondják, sőt ugyan tselekszi-
kis külsőkeppen, mind kegyeseké azok?*

Nem. Mert sokak az Isteni szolgálatnak
csak külső képét mutatták, de annak erejét
megtagatták. [2. Tim. 3. 5.]

*Mit soda a' kegyességnek ereje, és kikben
vagyon az?*

Kik lélekben szolgálnak az Istennek, és
ditselkednek a' Jesus Christusban s' nem biz-
nak a' testben. (Phil. 3. 3.)

Mint ismerhetni külsőkeppen meg azokat?

Azok az Urnak minden parantsolatiban
és rendelésiben fegyhetetlenül élnek. (Luc.
1. 6.)

Mi haszna vagyon ez Istenes életnek?

Ez mindenre hasznos, melynek igereti
vagyon, mind ez világon, s' mind a' más vi-
lágon való megajándékoztatásáért. (1. Tim.
4. 8.)

*Mit soda kiváltkeppen való megajándékoz-
tatása vagyon ez életben?*

Ez, hogy azoknak mindenek jóvokra
szolgálnak. [Rom. 8. 28.]

Élege ez, hogy Istenesekké legyünk?

Nem elég; hanem nevednünk kell a'
kegyelomben, és a' mi Urunk Jesus Christus-
nak ismeretiben. (2. Péter. 3. 18.)

B 4

Mi

Miképpen nevedel az Isteneiségben?

Azokat, a' mellyek hátam megett vannak, elfelejtven, azokra igyekezem, a' mellyek elől vannak, a' tziel felé futok. (Phil. 3. 14.)

Mire szoktattad azért magadat eletedben?

En megtanultam, hogy a' miben vagyok, azzal megelégedem. [Phil. 4. 11.]

Hát miért fáradosz az isteneiségben?

Hogy mind mig itt lakom a' testben, mind osztán e' testből elköltözvén, Istennek kedves legyek. (2. Cor. 5. 9.)

Mit várhatasz e' világon, ha szentül elfsz?

Haborufagot kell szenvednem. (2. Tim.

3. 12.)

Honnét leszzen ez?

Mert mi erre rendelttünk. (1. Thef. 3. 3.)

Mi indet es kenszeret a' szenvedésre?

Ez, hogy a' Christusis szenvedett mi érettünk, példát hagyván nekünk, hogy miis az ő nyomdokit kövessük. (1. Pét. 2. 21.)

Miert kell szenvedned?

A' jó tselekedetekért, és nem a' gonosz tselekedetekért. (1. Pét. 3. 17. és 4. 15.)

Mivel biztatod magad, ha Isten a' szenvedésre hív?

Ezzel, hogy ha a' Christusért tűrünk, ő véle megis dűtsőtetünk. (2. Tim. 2. 12.)

Mint viseled magadat a' szenvedésben?

Tellyes lések szent lélek örömeivel, és béké-

békével tűrök. (1. Thef. 1. 6. Rom. 12. 12.)

Ugy, de ha a' szenvedés nagy leszzen, te nem örülhetsz?

Inkáb: melynél nagyobbban bővölködnek mi bennünk a' szenvedések, annál inkább bővölködnek a' vigasztalások is a' Christus által. [2. Cor. 1. 5-]

Nem szidod, átkozodé azokat, a' kiktől szenvedsz?

Nem; hanem eltűröm. [Mát. 5. 39.]

De ugyan mit tselekszel azokkal?

Jól tézek azokkal, a' kik gyűlölnék engemet, és imátkozom azokért, a' kik háborgátnak. (Mát. 5. 44.)

Nem felszé te, hogy ha mikor kívántatnék, nem szenvedhetnél?

Nem. Mert nekünk adattatott a' Christusért, hogy nem tsak hidgyünk ő benne, hanem hogy szenvedgyünk is ő érette. [Phil. 1. 29.]

Hát nem bizole a' te magad erejében?

Nem bizunk mi magunkban, hanem az Istenben, ki a' halottakat feltámasztja. (2. Cor. 1. 9.)

A' HALA'LRUL, FELTÁMADA'S-
RUL ETC.

M Egkell minden embereknek halniok?
Elvégezett dolog, hogy minden
emberek egyszer meghallyanak. (Sid. 9. 27.

Mi lesz azokból, kik meghalnak?

A' test, mint por, földé lesz, és a' mint
az előt volt, a' lélek megtér Istenhez, a' ki
azt adta volt. (Pred. 12. 9.

*A' Feltámadás előtt az égben lesznek
mind az Isteneseknek lelkek?*

Az hiveknek lelkek, mihelt a' testül meg-
válnak, azontul menyben vitetnek. (Sid. 12.
23. Ehez lásd. 1. Thef. 4. 14. Luc. 16. 23. és 23.
43. Act. 7. 59. Phil. 1. 21. 23.

*Hát a' hitetleneknek lelkek mind a' pokol-
ban lesznek a' Feltámadásig?*

Ott azok viselik az örök tűznek rettene-
tes kínnyait. [Jud. v. 6. 7. Péld. 9. 16. 2. Pét. 2. 4.
Luc. 16. 23.

Mit hiszsz te a' Feltámadásról?

En bizonyosan elhiszem, hogy mind a'
hivek, s' mind a' hitetlenek feltámadnak
(Act. 24. 15. Ehez lásd. Mát. 22. 31, 32. Ján. 5.
28, 29. és 6. 44, 54. és 11. 24, 25. Act. 4. 2. és 23.
6. és 24. 21. 1. Cor. 6, 14. 2. Cor. 4. 14. Sid. 6. 2.
dan

Dan. 12. 2. Esa. 26. 19. Job, 9. 25, 26.

Mikeppen támadnak fel a' halottak?

Hirtelen, és egy szem pillantásban az u-
tolsó trombita szóra. Mert szól akkor a
trombita, és a' halottak feltámadnak, rot-
hadhatatlanfágban, és miis elváltozunk.
(1. Cor. 15. 52.

Hogy változtatnak el a' hiveknek testek?

A' Christus elváltoztattya azokat, hogy
hasonlatosok legyenek az ő megdűfűlt te-
stéhez. (Phil. 3. 21.

Mi módon lesz az?

E' romlandó testrothadatlan természetet
öltözik magára, és e' halandó test, halha-
tatlanfágot. (1. Cor. 15. 53.

Mi következik a' feltámadás után?

Az végfő örök ítelet. [Sid. 6. 2.

Mikor lesz az az Ítelet?

Azt a' napot és órát senki nem tudja.
Mát. 24. 36.

Kik mennek arra az Ítéltre?

Mindeneknek megkell jelennie a' Chri-
stus ítélő széki előtt. [2. Cor. 5. 10.

Ki ítel meg mindeneket?

A' Christust rendelte Isten, hogy az élök-
nek és holtaknak bírása lenne. (Act. 10. 42.

Mi módon íteltetnek meg mindenek?

A' ízerént, a' mit a' testben tselekedtek,
vagy jót, vagy gonoszt. (2. Cor. 5. 10.

Minden dolgok előhozatnaké az ítéletben?
Igenis. Minden tselekedeteket az Isten ítéletre előhoz, minden titkos dologgal, akár jó s' akár gonosz legyen az. [Pred. 12. 16.]

Mint iteltetnek meg az emberek?

Személy válogatás nélkül. (1 Pét. 1. 17.)

Hát ugyan semmi különbség nem lesz ott az emberek között?

Inkább; ott megláthatni, mit s'oda különbség legyen az igaz és istentelen közt, a' ki szolgál Istennek, és a' ki nem szolgál neki. (Mal. 3. 18.)

Mit s'oda különbség lesz az?

Ez, hogy üdvözötök megjelenik az igazaknak, a' kik ötet várják, azoknak üdvöf-ségekre. (Síd. 9. 28.)

Hát a' hitetleneknek mint jelenik meg?

Tűznek lángjában, ki bozszut áll azokon, a' kik az Istent nem ímerték, és nem engedtek a' mi Urunk Jesus Christus Evangelionának. (2 Thef. 1. 8.)

Mint lesz az?

Igy, hogy a' Christus eleiben győjtenek minden népek, és elválasztja őket egymástól, mint a' pásztor elválasztja a' juhokat, a' kettékétől. (Mát. 25. 33.)

Felneké a' hívek az ítéletnek napján?

Nem. Sőt inkább minékünk az ítélet napján, nagy bizodalunk lesz. [1 Ján. 4. 17.]

Mit

Mit tesznek a' hitetlenek akkor, ezt eszeken veven?

Kiáltnak a' hegyeknek és a' kőszikláknak: *Essetek mi reánk, rejtsetek el minket annak színe elől, a' ki a' székben ül.* (Jelen. 6. 16.)

Mit s'oda tisztességek lesznek ott a' szenteknek?

A' szentek akkor megítélik e' világot. (1 Cor. 6. 2.)

Hát mi lesz a' hitetleneknek?

Gyalázat és örökké való utalatoság. [Dan. 12. 2.]

Miben álland a' hívek boldogsága?

Főképpen ebben, hogy mi mindenkoron az Urral leszünk. (1 Thef. 4. 17.)

Hát a' hitetlenek nyavaliaja mi lesz?

Megbüntetnek örök veszedelemmel, az Urnak ortzájátul, és az ő hatalmas düf-sőségétül. (2 Thef. 1. 9.)

Az üdvözült szentek mind egyentő düf-sőségben leszneké?

Akkoron az igazak félnenek, mint a' nap, az ő attyoknak országában. (Mát. 13. 43.)

Hát némely elkárhoztaknak, nagyobb győrelmek leszneké, mint a' többinek?

Némellyeknek nehezebb ítéletek és kárhozattok lesznek. (Luc. 20. 47.)

Menyinagy lesz az üdvözültek boldogsága?

Azokat, szem nem látta, fül nem hallotta

az

az embereknek gondolattokbanis nem mentek, mellyeket Isten készített az öt szerezőknek. (1. Cor. 2. 9.)

Hát az elkárhoztak gyötrelmek menyi nagy lézen?

Azok vetternek az égő kementzében, és a' tüzzel és kénkövel égő tóban, az ördög-gel, és az ő angyalival, holott lézen firás, és fogtsikorgatás. [Mát 13. 50. és 29. 41. Jál. 21. 8. Luc. 16. 24.]

Mit tegyenek a' hivek, midőn ezt meg-gondolják?

Eörüllyenek, és ditsfekedgyenek az Isten ditsfőségének reménsége alatt. (Rom. 5. 2.)

Hát a' hitetlenek mit tegyenek, ezt értvén?

Intettefennek, hogy az Isten következen-dő haragját eltávoztassák. Mát. 3. 7. Luc. 3. 7.

BE' REKESZTE'SE EZ BESZEL-GETE'SNEK.

HAlván és értvén mind ezeket, enis teve-led akarom tartani, csak hogy ez e-gyre mégis tanétsmeg, kérlek: Mitől indé-tassam en fel, hogy enis az en Teremtöm-höz háláadó legyek, és az ő kedvesivel neki szolgályak?

Sok rendbéli okok indéthatnak arra; De én elhagytván mindeneket, ez uttal, csak ez

ez egyet terétem elődben, kihez kívánom, hogy a' mint elmédül leg serényebhen és mélyebben lehet, gondold meg az embereknek, de kiváltképpen az üdvözülendőknek egész állapotokat, kiket én elődben adok, és ottan meglátod mit kell tenned.

Mitfoda állapotokrul elmélkedgyem illy mélyen ez szivesen?

Errül, hogy miigen nyavalyások voltunk a' Bűnnek állapotában, mikor még a' Christuson kívül voltunk: Boldogok vagyunk a' Kegyelemnek idejében, midőn élünk a' Christusban: Felette boldogok lé-szünk a' Ditsfőség állapotában, midőn lé-szünk a' Christussal.

Ez ditsfőségnek állapotát még ez életben, a' kegyelem országában elkezdgyük. Azért enis, ezzel eggyezőven irom, fok helyen, elődben.

Add előmben hat ezt, a' ténmen állapotod-ban?

En a' Christuson kívül, Christusban, Christussal,

1. Testül szü-	Lélektül uyá-	Minden lel-
lettem volt.	szü lettem.	ki privilegio-
Ján. 3. 6.	Ján. 3. 6.	mim léznek.
		Ján. 1. 12, 13.
		2. Test

40 VALASZTATTAK

Christus kivől, Christusban, Christussal,

2. Test vól- Test és lelek Lelki léfzek
tam tsak. Jan. vagyok. Rom. egészien. 1
3.6. Ter. 6. 5. 7. 20, 23, 25. Cor. 15. 44.
és 8. 21. Gal. 5. 17. 50, 53.

3. Test sze- Lélek sze- Lélek által
rént jártam. rént járok. megelevene-
2 Cor. 10. 3. Rom. 8. 4. dem. Rom. 8.
Rom. 8. 4. Gal. 5. 16. 11.

4. Böltfel- Böltfelke- A' lelkiek-
kedtem tsak dem az üd- ben böls lé-
a' testiekben. vöslég dolgai- fzek. Rom. 8.
Rom. 8. 5. ban. 2. Tim. 3. 4, 5.
15.

5. A' bün- A' bünböl A' bünböl
ben meghól- feltámadtam. éppen meg-
tam vól. Eph. Eph. 2. 5. szabadúlok.
2. 1. 1 Tim. Rom. 6. 7. és
5. 6. 7. 6. Gal. 4. 26.

6. Gonosság- Szentfégben Tisztaság-
ban hevet járok. Tit. 2. ban, igazság-
tem. 1 Ján. 5. 12. 2 Tim. 3. ban foglalá-
19. 12. toskodom. 1
Cor. 5. 8.

A'

A'LLAPATTYA

41

Christuskivől, Christusban, Christussal,

7. A' bün és Megszaba- A' bünön és
halál törvé- dultam attul. halalon try-
nye alatt vól- Rom. 8. 2. umphálok
tam. Rom. 8. 2. 1 Cor. 15. 55,
56, 57.

8. Gyülöl- Szeretem az Végre tsak
tem az Istent Istent és az ő az Urban
és az ő törvé. törvényét. gyönyörkő-
nyét. Sól. Sól. 116. 1. dóm. Job. 22.
139. 21. és 81. és 119. 70, 26.
14. Rom. 1. 30. 127. 1 Ján. 4.
19.

9. Megvetet- 'Ohajtom a- Világos ér-
tem minden jó tanétást. telmem lé-
jó tanétást. Péld. 11. 23. fzen. 1 Cor.
Péld. 1. 7. Sól. 86. 11. 13. 12. 2 Cor.
5. 7.

10. A' gono- Társalko- Megismer-
szokkal tar- dom a' szives kedem, és eg-
tottam. Solt. szentekkel. gyüt élek min-
1. 1. Mát. 24. E'nek. 1. 7. den szentek-
49. Act. 9. 26. 1. kel. Luc. 13. 28.
Ján. 1. 3. Solt. Mát. 27. 53. és
16. 3. 19. 28. 1 Thes.
3. 13.

11. A

Christus kivől, Christusban, Christussal,

11. A' keresz-
tyenséget
öldöztem.
Act. 26. 10, 11.	Hatalmasan
állatom azt. 1.
Tim, 6. 12.	Jutalmátis
vészem an-
nak. Phil. 3.
14.
12. A' Vilá-
giak közt
egy voltam.
Jan. 15. 19.	Kihivattat-
tam azok
közzül. Jan.
15. 19.	Megválasz-
tatom e' vi-
lágtul. M. 13.
49. és 25. 3233.
13. Setétség
ben voltam.
Eph. 5. 8. 1.
Pét. 2. 9.	Világosság-
ban járok.
Jan 8. 12. 1.
Thef. 5. 4.	Világosság-
ban lakom I-
stennél. 1.
Tim 6. 16.
14. Mezéte-
len voltam.
Ezech. 16. 7.	Eöltözret-
tem a' meg-
igazulásnak
biborában. Je-
len. 19. 8.	Felruházta-
tom halhatat-
lanfággal. 2.
Cor. 5. 34.
15. Idegen
voltam. Eph.
2. 12.	Baráttya va-
gyok az Ur-
nak. Efa. 4. 1.
8. Jan. 15. 14.	Isten kedve-
se léfzek ö-
rökké. Péd.
3. 4. és 8. 35.
16. Ellenség
voltam. Rom.	Békeség-
ben vagyok.	Idvözülvén
megtartatom.
5. 10.

Christus kivől, Christusban, Christussal,

5. 10.	Col. 1. 21.	Rom. 5. 10.
17. Kärhoz-
tatásban vol-
tam. Jan. 3. 18.	Megigazé-
tattam. Act.
13. 39. Rom.
3. 24'	Itelő léfzek.
1. Cor. 6. 2.
Mát. 19. 28.
18. Eltávoz-
tam volt I-
stentől. Jer.
17. 5.	Elközelé-
tettém Isten-
hez. Sid. 7.
19.	Véle mara-
dok örökké.
Jan. 8. 35.
19. A' fatán
jobbágya vol-
tam. Act. 26.
18. Eph. 2. 2.	Az Ur sza-
badosa va-
gyok. 1. Cor.
7. 22. Gal. 4.
31. Pet. 2. 16.	Mennyei
Sion polgára
léfzek. Eph. 2.
19. Sid. 11. 10.
16.
20. Sőt az ör-
dög tabja vol-
tam. Sid. 2. 5.	Isten fia va-
gyok. Rom. 8.
16.	Eörököse, és
Christus örö-
kös társa lé-
fzek. Rom. 8.
17.
21. Igasság-
túl szabados
voltam. Rom.
6. 20.	Igasság által
szabad va-
gyok. Rom. 3.
25. 2. Pet. 1. 1.	Igasságban
uralkodom.
Rom. 5. 21.
22. E' 1.

44 VALASZTATTAK

Christus kivöl, Christusban, Christussal

22. E'item félelemben. Sid. 2. 15. Rom. 8. 15. E'lek hit al. tal. Gal. 2. 20. 2 Cor. 5. 7. Elérem hitem végét. 1 Pet. 1. 9.

23. Reménység nélkül vól. tam. Eph. 2. 12. Reménységben ditsekedem. Rom. 5. 2. Reménsegre nem lesz szűk. ségem. 1 Cor. 13. 13.

24. Igéreték nélkül vól. tam. Eph. 2. 12. Igéreték a. dattak né. kem. 2 Cor. 1. 20. Elvézsem az igéreteket. Sid. 10. 36. és 6. 17.

25. Eörökké kárhoztatás. ban voltam. Rom. 2. 12. Mat. 5. 22. Mindenkor bátorágban vagyok. Solt. 4. 9. Ján. 10. 28. 29. Megszaba. dulok min. den gonosz. tül. Esa. 45. 17.

26. Igassá. gom által a. kartam meny. ben menni. Rom. 10. 3. Most annél. kül igyeke. zem oda. Phil. 3. 9. Tökéletes igaz léfzek. Eph. 5. 27. Jud. v. 24.

gam

A'LLAPATTYA 45

Christus kivöl, Christusban, Christussal

27. T'fak ma. gam jóvatke. restem. Phil. 2. 21. 2 Tim. 3. 2. Föképpen az Isten d'utsóf. ségét kere. sem. Phil. 1. 11. 1 Cor. 10. 31. A' d'itsóflé. get Istennek adom egész. len. Jel. 5. 12. 13.

28. Elvesz. tem vól. Luc. 19. 10. 1 Pet. 2. 25. Megtaláltat. tam. Luc. 15. 24. Hazámban leszék. 2 Cor. 5. 2.

29. Semmit nem tudtam Rom. 3. 11. 1. Cor. 8. 2. Réiz s'zerént tudok. 1 Cor. 13. 12. Szintén ugy tudok, mint tané. ratom. 1 Cor. 13. 12.

30. Szolgála. tomis meg. gyölötetert volt. Péld. 15. 8. Most az igen kedves. 1. Pet. 2. 5. Szolgála. tom megis jutalmazta. tik. Mat. 6. 4. és 10. 14.

31. Mint egy barom vól. tam. Sólt. 73. 22. Mint egy fejedelem va. gyok. Ter. 23. 6. Jelen. 1. 6. Leszek mint egy Isten An. gyala. Luc. 20. 36.

32. Testem. Testem a'. Testem lel. ben.

Christus kivól, Christusban, Christussal,

ben a' bün la-	szent lélek	kilészen.
kott. Rom. 6.	temploma.	1 Cor. 15. 44.
12.	1. Cor. 6. 19.	

33. Ditsóssé-	Most szé-	Lészek bün
gemet töt-	gyenlem bü-	és izégyennél.
tem gyaláza-	nómet. Rom.	kül. Sid 9.
tomma. Phil.	6. 21.	28. Efa. 45. 17.
3. 19.		

34. Mint fár	Mint a' haj-	Lészek mint
és fertő oly	nal és a' hód,	a' nap, a' dű-
rut voltam.	olly szép va-	tsósségben.
Esa, 10. 6. és	gyok. Enek.	Mát. 13. 43.
57. 20.	6. 7.	

35. Halál ár-	Helyheztet-	Üléndek ki-
nyékában ül-	tem meny-	rállyi székből
tem. Luc. 1.	ben. Eph. 2. 6.	örökké. Márk.
79.		10. 40. Jel. 3.
		1.

Im értem, melly nagy böldeg állapotra vi-
tettél te, az igen nyavalyás sorsból; E'nis
teveled akarok az Urnak szolgálni, tsak
segétsed az én tudatlanságomat?
 E'n a' szent írásra igazgatlak, tsak vigyáz
 oktatásomra.

G E.

G Y E N G E K I G A Z G A -
 T A ' S A A ' B I B L I A
 K Ö R Ü L.

HOgy ez kitsény írástka, a' szent írá-
 nak májd mind azon szavaival szövette-
 tett öszve, és a' Magyar nyelvenis ugy adatta-
 tott ki, a' gyengékért, nem az az oka, mint-
 ha a' Socinianusoknak, vagy más tévelygök-
 nek veszedelmes tudománya, a' szép conse-
 quentiak, helyes következők tagadásában,
 jovaltárnék, avagy hogy ezzel más lelkes i-
 ráfok börtelenétnének; Hanem az oda elő-
 megjelentett vége felett ez, hogy így ez-
 zelis, hatsak mint lehetneis; édesétnének
 az emberek a' szent írás olvasásához. Mert
 ha meggondoljuk ugyan szivesen, melly
 felette idegen a' mi Nemzetünk a' Bibliátul,
 azon nem tsak szomorkodhatik, szánakozha-
 tik, hanem ugyan szörnyűkődéssel iszonyod-
 hatik a' keresztyén lélek, hogy tudnillik, a'
 mi lelkünknek éltető abraja, ilyen kellet-
 lenfében vagy, májd minden rendek előt,
 a' mi nyomorult nemzetünkben. A' sze-
 gény kösség, sok helyeken, májd többire tsak
 hírét hallja, hogy vagy Biblia, vagy az I-
 stennek olly könyve, kiben üdvösségünk fe-
 lől, minden akarattját megjelentette; De in-
 káb:

kab : fok azt sem tudgya , hogy ez arra való volna. Innét vagy on hogy akarmi könyvet lássonis ő , az tudgya , hogy mind Biblia. A' fő rendek , ha mikor a' vendégeskedésektől , és fokak ama' szivet irtoztató részegeskedésektől , avagy más egyéb teft munkáitól érkeznékis , mihez fognak ? Hasunk dolgán kezdettük el ; féjünk , szemünk , vagy egyéb tagunk dolgához lássunk. Bezzeg ritka , a' ki a' Biblia olvasására fordítaná elméjét ! Nem kárhoztatnám en a' jó Historicus könyveket is : olvashatná a' felől Marcus Aureliust , és többeket is ; De ezen majd meg hasad a' szivem , hogy a' hol leg job mód vólnais , a' szent könyv olvasására , nem találtathatik üdő erre. Sőt nem hogy egyéb rendnél ez kellett volna , de még a' tanuló is minn töltik el majd egész idejüket ? Valóban kevés , a' ki ehez ragaszkodnék akarmi rendben is ; Maga , ha historiákat akarna valaki olvasni ; hol olvashatna telésegs és igazab historiákat , mint a' Bibliában ? ha régieket kívánna ; egész Adamtól fogva vagy on ott : Ha tudománt ohajt valaki tanulni ; A' böltségeknek böltsége tanét itt. Mitsoda Nagyságos ajándék ez ? Valóban drága nagy jó adománya ez az Istennek ! Elannyéra , hogy soha nem börtülhetnök mi ezt olly nagyra , kinél mégis fellyeb nem kellene börtülnünk ,
soha

soha nem fáradhatnánk annyit e' mellett , hogy mégis többet nem kellene it fáradnunk. Minn kellene ugy kapdosnunk , mint ez Istennek velünk beszéllésén ? Akar egészlen nézd el ezt , akar tsak némelly könyveit , drágalátosb az , az aranyból : Maga commendállya ennek börtös jófága magat , tsak tékents belé. Nemis szükölködik ez egyképpen , e' féle commendálás nélkül ; De en mégis , a' gyengékért , elsőben közönségesen , némelly tudósok sententiáit ennek Diktálójáról , Méltóságáról és Hasznáról iromle : Az után a' Biblia könyveinek neveit rendel le irom jegyzésével , es egyéb oktatásokkal együt.

Mi az oka , hogy ennyére commendállatok a' Bibliát ? Im mind tsak annak olvasását dítseritek ?

Sok okai vagynak ennek ; De azok közül , tsak ezeket adom én elődben :

1. Mert tsak e' szent Irás az , ki az Ur Lelkétől iratratott előnkben , egyátallyában. 2. Tim. 3. 16. 2. Pet. 1. 20, 21.

2. Mert ugyan valóba parantsollyais ezt az Isten. Törv. 6. 6, 7, 8, 9. és 11. 1, 8, 19, 20. Col. 3. 16.

3. Mert ez mindenek felet , a' felséges dolgok , ugymint az Isten , az ő hatalmas bölts tfelekedeti , az Ecclesia , és örök élet

öt minden mélyféges titkok felől világoson tudósít, kiért ez méltán minden világi böltségek felett böltséges. 1. Cor. 2. 6, 7.

4. Mert megbötsülhetetlenek ennek haznái, mint ki szentségre viszen, az örök életre vezet, vigasztal, batorét, még a' halál rettegési közöttis (kinél még a' pogányok sem tartottak nagyobb tetteget) ez biztató és orvosló Doctor, a' vénsegnek gyönyörköd-tetője, az ifjúságnak oktatója és ékesítője, tudatlanoknak tanítója és, igen böltsé révéje, 2. Tim. 3. 15, 16, 17. Solt. 19. 8. 9. 11. és 119. 9, 97, 98, 99, 100, 103. és. t.

5. Mert ebben volt, eleitül fogván, az Isten szentinek, gyönyörűségek. Solt. 19. 11. és 119. 14, 15, 24, 72. Job. 23. 12. Ezt olvasták mind közönsegesen, s' mind kiváltképpen. Nehem 8. és. t.

6. Mert ez egy szükséges. Luc. 10. 42.

Minden üdöbéli hivek gyönyörködtek ebben. Innét apolgatta egy ketesztyén Pöëtais e' képpeu:

Sancle liber, venerande liber, liber optime salve,
O animæ nostræ, Biblia dimidium!

z. Oh szent könyv, tisztes könyv,

Egészséggel jo könyv,

Mi lelkünknek job része!

Innet szöllottak errül bötsületképpen, a' régi Istenes keresztyének, ilyen hathato szók.

szókkal, úgy mint,

Athanasius: ezt, lelkek eledelének hiyta.

Basilus: Lelki orvosságok patikájának.

Irenæus: Az igazság megváltozhatatlan regulájának.

Augustinus: Theologusok mérő serpenyőjének.

Ambrus: Menyben vezető kalahusznak.

Innét itéltek a' Tudósok, kit te is [kérlek] fontolymeg, hogy ez,

I. *Ditlalojára nézve, a'*

Szent lélek Bibliothecája, könyvtartója,

Christus ékes sententiai,

A' Nemesb ország fő decretoma,

Isten kéntstarto háza,

E's az ő petsetivel megerősített jobkeze írása,

Az egek kirallya levele a' földiekhez,

Az igaz Isten birságlásának ravó mestere.

II. *Bötsire és drágalatoságára nézve:*

Örökké állandó ditlósleges udvar,

Draga kövekből rakatott felséges palota,

Böw termékeny mező,

Arany almákat hozó draga kert,

Megbötsülhetetlen gyöngy,

Mennyei polgárok nemes levele,

Menyegzői köntöst szolgáltató tárház,

Mennyei tsudákat és titkokat láttato theatrum.

III. *Hafznára Nézve:*

Tévelygések proba-köve,
Mennyei akol kúltsa,
E'letnek atzél tüköre,
Keresztyénleg óltalom bástyája,
Lelki fegyverek tzajtháza.

En le nem irhatnám, menyi sok szép titulásokkal illetik a' tudósok, ez Isten szent könyvét, közönfégesenis; hát még kiváltképpen, a' Biblia talmátfinál és magyarázóinál, a' ki akarja, megláthattya, annak minden könyvei felől, melly Nagyságos mondasokat ízolnak. Oh bezzeg eltsábólt elme az, a' ki illyen jónn nem kapdos! Nem akar az élni, a' ki a' Bibliához kedvetlen.

De hogy közeleb mennyünk: A' bölts Salamon mindeneket el nézett a' nap alatt, tudós vólt ő, minden tudományokban; de ugyan tsak azt mondgya mindenek felől, hogy tsak a' leleknek nyomorúsági. *Pred.* 1.16,17. Hiyában-való ságoknak hiyában-valóságai: El mulnak tsak ottan; E' felől penig azt mondgya az igaz Böltsfég a' Christus, hogy ha az eg és a' földelmulnakis, de ezek megmaradnak. *Mát.* 5.18. Nem is tsuda: Mert ennek torrása, az örökké allandó Isten szája. *Sólt.* 78.1. Kéntse az Urnak félelme. *Esa.* 33.6. E's ugyanis ezért nem lehet ennek bötűi ugy ez világon, mint

mint gyümöltse és dütöfölsége lészzen, a' más világon. Ez ama' Gyöngy, kirül szól Urunk. *Mat.* 13. Mellyért, illendő, hogy mindenet el adgya, a' ki eszes ember, és ezt megszeresse.

Ez az a' Böltsfég, ki, ha vészed

Vezereled téged	} mikor	{ jársz alufzol felferkenesz	} Pöld. 6.r. 22.v.
Oriz tegedet			
Beszéll reveled			

E's ha ezt bötűlöd, ez

Megment	} teged a'	{ Vizen Tüzön Végezetin	} merüleltül megégéltül Pokoltul
Megtart			
Vizen			

Az egekben, és ottan megnyugot:

*En örömeft hozzá fogok, az Ur segetven,
tsak öktaff engemet, elsőbenis ebben:*

Mit suda a' Biblia?

Azoknak a' szent irásoknak tsomója, a' mellyeket Isten leiratott, hogy azokban minden ő kijelentett akarattyát az emberek' eleiben terjeszse. [2Tim. 3.16. 2Pet. 1.21.]

Mit téfzen a' BIBLIA?

Ez a' szó, annyit téfzen, mint: **KÖNYVEK.**

Miert neveztetnek így a' szent irások?

- I. Mert sok szent könyvek ezek egygüt.
- II. Mert egyéb könyveknek ezek proba-köve, fundamentoma és feje. III. Mert menyi könyvek vannak e' világon, még ezek felet

felet meg ennyik, sőt tőmény ezer könyvek volnánakis, csak semmik, és pusztá pappirosok, ezekhez képest, főképpen a' kik ezzel nem eggyeznek.

Hányféle könyvei vannak a' Bibliának?

Kétfélék: Ow és Uy Testamentom könyvei. (Gal. 4. 24.)

Hányreszre osztatnak az ow T. Könyveit?

Időzétőnk azokat a' Törvénynek és Prophetaknak mondgya, (Mát. 7. 12.)

Mégis kérdlek: Mit sodások azok?

1. *Törvenyt irók*, mint többire a' Mofes 5. Könyvei.

2. *Hisztóriázók*, mint azok után, Jobig, 12. K.

3. *Verseli irottak*, mint azon túl, a' Prophetakig, 5. K.

4. *Prophetiák*, 4 nagyobbak, és 12. kisebbek.

Hát az Uy T. könyvei hányféle, és mit sodások?

1. *Hisztóriasók*, mint a' 4 Evangelisták irási, és az Apostolok Actái.

2. *Tanétok*, a' szent tudományokra, mint a' szent Pál 12, és Jakab, Peter, János és Judas Apostolok 7 Leveli.

3. *Prophetáló*, a' mennyei Jelenés K. *Mindösszeféggel, hány könyvei vagynak a' Bibliának?*

Hat.

Hatvan hat: Az ow Testamentomnak 39. az Uy Testamentomnak pedig 27.

Számláld elő, nevenként, a' Bibliának minden könyveit?

Ezek az OWT. könyveinek.

Nevek,	Magyarul,	Igyek,
1. <i>Genesis</i> ,	{ Mofes első könyve, vagy Teremtés könyve.	Gen. 1. 1.

Ezert: Mert a' Teremtést, és a' régiek igaz gattatását irjale.

Innet ez, a' leg régib dolgoknak mint egy Szekrénye

2. <i>Exodus</i> ,	{ Mofes 2 könyve, vagy Kijövetel könyve.	Exod. 13.
--------------------	--	-----------

17.

Ezert: Mert az Isten népének Egyptom. bol való kijövéfét irjale.

Ez a' Törvénynek és igazságának Regulája.

3. <i>Leviticus</i>	{ Mofes 3. K. vagy Leviták K.	Levit. 1. 5.
---------------------	-------------------------------	--------------

Mert a' Leviták sok tiszteket és dolgokat irjale

Ez a' szent dolgok Laistroma

4. <i>Numerorum</i> ,	{ Mofes 4 k. vagy Számlálás k.	Num. 1. 2.
-----------------------	--------------------------------	------------

Mert sok izrombeli számlálásokat foglalbé *Az Isten A' rithmeticája, számvetése.*

Deu.

5. *Deutero nomii,* } Moses 5 K. vagy: Törvényeket
 } Uyonnan summálo K. Deut. 4. 1.

Mert a' törvények itt vizont le irattatnak
Hüfegeszen intő Mester.

6. *Josuab,* Josue k. Jos. 1. 10.
 Szent Hadakozás.

7. *Judicum,* Birák k. Jud. 1.
 Mert a' nép Fejeinek igazgatását írja le.
Magistratusok és tyrannusok tüköre.

8. *Ruth.* Rutz aszszony k. Rut. 1. 4.
 Mert fők éppen Rutz aszszonyrul tractál.
Istenes özvegyek és árvák példája.

9. 1. *Samuelis,* Sámuel első k. 1 Sam. 1. 20.

10. 2. *Samuelis,* Samuel 2 k. 2. Sam. 1. 1.

11. 1. *Regum,* Királyok 1 k. 1 Reg. 1. 1.

12. 2. *Regum,* Királyok 2 k. 2. Reg. 1. 2.

Mert Samuelnek, és az Isten népe királyi-
 nak dolgait írjakle. *Ezek mind szent Politiak.*

13. 1. *Chronicornm,* Chronikák 1 k. 1. Chron. 1.

14. 2. *Chronicorum,* Chronikák 2 k. 2. Chron.

Ezek az üdőknek bizonyos Notariusi.

5. *Ezrae,* Esdras K. Etd. 7. 1.

16. *Nehemiae,* Nehemias K. Neh. 1. 1.

Esdras fő Papnak, és Nehemiásnak buzgó
 munkájokat írjakle,

*Az Ecclesia és népek reformálásának Le-
 rajszolása.*

17. *Estherae,* Esther Aszszony k. Esth. 2. 7.

Esther jó maga-viselését és szerentséjét írjale.

Az

Az Isten gondviselésének nemes példa a.
 18. *Jobi,* Szent Job. K. Job. 1. 1.
 Job szenvedését és meggyulását írjale.

Békefeges türés Oskolája,

19. *Psalorum,* Soltár k. Psal. 108. 2. 3.
 Davidnak és töb szenteknek énekét fog
 lallyabé.

Ez mintegy {
 1. *Lelki magatán való Beszel-
 getés.*
 2. *Kitzény Biblia.*
 3. *Lelki ismeretnek Felbontzo-
 lása,*
 4. *Rosás kert, és gyöngyöket
 termő sziget.*
 5. *Földön budosó szentek Pa-
 raditsoma.*

20. *Proverbiorum,* Peldabeszédek k. Prov. 1. 5.
 Halonlatosságok és példák által böltsen-
 tanét.

Theologica Ethica, Politica, Oeconomica.

21. *Ecclesiastes,* Predicator k. Eccl. 1. 1.

Predicator beszédinek intituláltik.

*A világi dolgok haszontalanságának Meg-
 tapasztalása.*

22. *Canticorum,* E'nekek E'neke. Cant. 1. 1.

Mert úgy kezdetik el e'könyv.

Titkos lelki menyegzős E'nek.

23. *Esaiae,* Esaias Prophetiája Esa. 1. 1.

Prophetiai Evangelicm.

24. *Jeremiæ*, Jeremias Proph. Jer. 1. 1.
Szánakozásál Kesergő Atyáfi.
25. *Threni*, Jerem. Sivalma. Thren. 1. 1.
Eözvegy Gerlice szava.
26. *Ezechielis*, Ezeziel proph. Ezech. 3.
Az Urim es Thummimnak, Babylonban letele.
27. *Danielis*, Daniel Proph. Dan. 1. 8
Ow Testemtombeli mennyei Jelenés.
28. *Hoseæ*, Hoseás proph. Hos. 1. 1.
Hitnek és penitencia tartásnak Predicatioi.
29. *Joelis*, Joel proph. Joel. 1. 1.
Rettententő Menydörgés.
30. *Amos*, Amos Proph. Amos, 1. 1.
Szemben való Feddés,
31. *Obadiæ*, Abdias Proph. Hobad. 1. 1.
Edomitaknak Sajtoltatása
42. *Ionæ*, Jonas Proph. Jon. 1. 1.
Pogányoknak prophetáló Apostola.
33. *Micæ*, Micheas Proph. Mic. 1. 1.
A Böltsék Tfillaga.
34. *Nahumi*. Nahum Proph. Nah. 1. 1.
Az Assur korbátsoltatása
35. *Habakuci*. Habakuk Proph. Hab. 1. 1.
Foglyok vigasztaloja
36. *Tzephaniæ*, Sophonias Proph. Zeph. 1. 1.
Szomorú udore Készítés.
37. *Haggæi*, Aggeus Proph. Hag. 1. 1.
Az

- Az Isten házához való Buzgóság.*
38. *Zachariæ*, Zakarias Proph. Zac. 1. 1.
Prophetiai szent dolgokat jegyző Kep-írás.
39. *Malaciæ*, Malakias Proph. Mal. 1. 1.
Az ow es uy Testamentomoknak Határköve.

Az Uy Testamentom könyveinek penig ezek.

Nevei,	Magyarúl,	Iegyei
1. <i>Matthæi</i> ,	Máté Evangeliomi irása.	Matt. 1. 1.
2. <i>Marci</i> ,	Marc Evang.	Marc. 1. 1.
3. <i>Lucæ</i> ,	Lucáts Evang.	Luc. 1. 3.
4. <i>Iohannis</i> ,	János Evang.	Joh. 1. 14.
<i>Ezek a király Christusnak eggyező Trombitáfi.</i>		
5. <i>Actorum</i> ,	Apostolok Actái.	Act. 1. 13.
<i>Ecclesiai historiak Tárháza.</i>		
6. <i>ad Romanos</i> ,	Sz. Pál Romában irt levele.	
Rom. 1. 7.		
<i>Keresztyeni hitnek Fejer, es Köz Catechesis.</i>		
7. <i>1 Corinthios</i> ,	Corinthusba irt 1 L.	1 Cor. 1. 2.
<i>Apostoli Reformatio.</i>		
8. <i>2 Corinthios</i> ,	Corinthusban irt	2 Lev. 2 Cor. 1. 1.
<i>Igaz mentsegek Formája.</i>		

62 IGAZGATA'SA

9. *ad Galatas*, Galatákhoz irt lev. Gal. 1. 2.
A' Romában irt level compendioma.
10. *Ephesios*, Ephesusbeliekhez irt L. Eph. 1. 1.
Az üdvösség mely titkainak felnyilt Aj-
taja.
11. *Philippenses*, Philippibe irt L. Phil. 1. 1.
Apostoli Intes.
12. *Colossenses*, Colosséba irt L. Col. 1. 2.
A' Hitnek es magunkviselesenek rövid Re-
gulája.
13. 1. *Theßaloni-* Theßalonicaba 1. Theß.
censes, irt 1 Lev. 1. 1.
Practica Theologia.
14. 2. *Theßaloni-* Theßalonicába 2. Theß.
censes, irt 2 Lev. 1. 1.
Disputatio Theologia.
15. 1. *ad Timo-* Timotheus- 1. Tim. 1. 2.
theum, nak irt. 1 L.
Igaz Predicatorfág.
16. 2. *Timotheum*, Timotheushoz 2. Tim.
irt 2 L. 1. 2.
Szent irás Méltósága
17. *ad Titum*, Titushoz irt L. Tit. 1. 3.
Ecclesiabeli Agenda, vagy Gyülekezeti
rendtartása.
18. *Philemonem*, Philemonhoz irt L. Phil. 1.
Kétfelnek egybebekeltető Regulája.
19. *Hebræos*, Sidokhoz irt L. Hebr. 1. 1.
A' Levitik könyvnek Commentariusfa
ma.

GYENGEK

63

- magyarázója.
20. *Iacobi*, Jakab Levele. Jac. 1. 1.
A' keresztyének aranyas Abcje.
21. 1. *Petri*, Péter 1. Levele. 1. Pet. 1. 1.
Theologia summája.
22. 2. *Petri*, Péter 2. Lev. 2. Pet. 1. 1.
Lelki hartzolók Biztatója,
23. 1. *Iohannis*, János 1. Lev. 1. Joh. 1. 3.
Szeretetnek világos Tüköre.
24. 2. *Iohannis*, János 2. Lev. 2. Joh. 1.
Istenes Patronának lerajszolt A'brázolása.
25. 3. *Iohannis*, János 3. Lev. 3. Joh. 1.
A' kegyes gazdálkodásnak eleven Kepe.
26. *Iudæ*, Judas Apostol Lev. Jud. v. 1.
A' hamis prophetáknak Artzelattok.
27. *Apocalypseos*, Jelenéskönyve. Apoc. 1. 11
Mert mennyei titkokat jelentett Isten eb-
ben meg, szent János által.
Megelevenedett Daniel, vagy
Iövendő dolgok kentsenek Kinyilatkozása

Im értem a' Biblia könyveinek neveket, es
aztis, melly ekes titulujokkal tiszteltet-
nek azok, mind egyig, a' tudósoktól;
De miképpen találjam én meg, ennyi köny-
vek között, a' szent irás szavát, kit a'
predication, vagy másut hallok, vagy a-
karhol olvasok?

A

A' szent iráskönyvei, szép rendel vannak, mint im le irtam, Részekre és Versekre különböztetvén. Azért könyű megtalálnod ott, á mit keresz; De (hatetzik) im én mégis, e' végre, Magyarul, mind elődben írom.

Azert, a' Biblia könyveinek, Magyarul

	Nevek,	Iegyek,	Részek,	Versek,
1. Teremtés könyve.	<i>Ter.</i>	50.	26.	
2. Kijövetel k.	<i>Kijöv.</i>	40.	38.	
3. Levitak k.	<i>Levit.</i>	27.	34.	
4. Számlálás k.	<i>Száml.</i>	36.	13.	
5. Törvényes k.	<i>Törv.</i>	34.	12.	
6. Jólué k.	<i>Iof.</i>	24.	33.	
7. Birák k.	<i>Bir.</i>	21.	25.	
8. Rutz k.	<i>Rut.</i>	4.	22.	
9. Samuel 1k.	<i>1 Sam.</i>	31.	13.	
10. Samuel 2k.	<i>2 Sam.</i>	24.	25.	
11. Királyok 1k.	<i>1 Kir.</i>	22.	54.	
12. Királyok 2k.	<i>2 Kir.</i>	25.	30.	
13. Chronicak 1k.	<i>1 Chron.</i>	29.	30.	
14. Chronicak 2k.	<i>2 Chron.</i>	36.	23.	
15. Esdras k.	<i>Esd.</i>	10.	44.	
16. Nehemias k.	<i>Neh.</i>	13.	31.	
17. Esther k.	<i>Esth.</i>	10.	3.	
18. Jób k.	<i>Iob.</i>	42.	17.	
16. Soltár k.	<i>Solt.</i>	150.	6.	
20. Peldás k.	<i>Peld.</i>	31.	31.	
		21.	Pre.	

21. Predicator k.	<i>Pred.</i>	12.	16.
22. E'nekek éneke.	<i>E'nek.</i>	8.	14.
23. Esaias Proph.	<i>Esa.</i>	66.	24.
24. Jeremiás Proph.	<i>Ier.</i>	52.	34.
25. Sirmalmas könyv.	<i>Sir.</i>	5.	22.
26. Ezechiél Proph.	<i>Ezec.</i>	48.	35.
27. Daniel Proph.	<i>Dan.</i>	12.	13.
28. Hofeas Proph.	<i>Hof.</i>	14.	10.
29. Joeli Proph.	<i>Ioel.</i>	3.	21.
30. Amos Proph.	<i>Amos.</i>	9.	15.
31. Abdiás Proph.	<i>Abd.</i>	0	21.
32. Jonás Proph.	<i>Jon.</i>	4.	11.
33. Micheas Proph.	<i>Mic.</i>	7.	20.
34. Nahum Proph.	<i>Nah.</i>	3.	19.
35. Habakuk Proph.	<i>Hab.</i>	3.	19.
36. Sophonias Proph.	<i>Soph.</i>	3.	20.
37. Aggeus Proph.	<i>Agg.</i>	21.	23.
38. Zacarias Proph.	<i>Zac.</i>	14.	21.
39. Malakias Proph.	<i>Mal.</i>	4.	6.
40. Máté Evang.	<i>Mát.</i>	28.	20.
41. Márc Evang.	<i>Márc.</i>	16.	20.
42. Lucás Evang.	<i>Luc.</i>	23.	53.
43. János Evang.	<i>Ian.</i>	21.	25.
44. Apostolok Acta.	<i>Act.</i>	28.	31.
45. Romában irt level.	<i>Rom.</i>	16.	27.
46. Corinthusban irt 1 L.	<i>1 Cor.</i>	16.	24.
47. Corinthusban irt 2 L.	<i>2 Cor.</i>	13.	13.
48. Galatakhöz irt L.	<i>Gal.</i>	6.	18.
49. Ephesusban irt L.	<i>Eph.</i>	6.	24.
		50.	Phi.

50. Philippiben irt L.	<i>Phil.</i>	4.	23.
51. Colosseban irt L.	<i>Col.</i>	4.	18.
52. Theffalonicaba irt 1 L.	<i>1Thes.</i>	5.	25.
53. Theffalonicaba irt 2 L.	<i>2Thes.</i>	3.	18.
54. Timotheushoz irt 1 L.	<i>1Tim.</i>	6.	21.
55. Timotheushoz irt 2 L.	<i>2Tim.</i>	4.	22.
56. Titushoz irt Lev.	<i>Tit.</i>	3.	15.
57. Philemonhoz irt L.	<i>Phil.</i>	v.	25.
58. Sidokhoz irt Lev.	<i>Sid.</i>	13.	25.
59. Jakab Apostol Lev.	<i>Jac.</i>	5.	20.
60. Péter Apost. 1 Lev.	<i>1Pet.</i>	5.	14.
61. Peter Apost. 2 L.	<i>2Pet.</i>	3.	18.
62. Iános Apost. 1 L.	<i>1Ján.</i>	5.	21.
63. Iános Apost. 2 L.	<i>2Ján.</i>	v.	13.
64. Iános Apost. 3 L.	<i>3Ján.</i>	v.	15.
65. Iudás Apost. Lev.	<i>Jud.</i>	v.	25.
66. Ielenés könyve.	<i>Iel.</i>	22.	21.

Ezeket mind értem; De mikképpen tartassam én meg elmemben e szent Könyveknek Rendit?

A Bibliát olvasvánis megtarthatod: Ittis, a' mint én le irtam elődben; De ha mégis rövidebben akarod, im én egynehány rhythmusokban foglalom bé rendel minden könyveknek a' kezdetit.

Te

1. Teremt. Kijöv. Levi. Száml. Törvény summái. Jof. Bir. Rursz. Samuel. Királyok Könyvei. Chronic. Esdrás. Nehem. Esth. Historiai. Iob. Soltárok. Példák. Predicans. Eneki.

2. Esa. Jerem. Ezéch. Daniel. szavával. Hosé. Ió. Am. Abdi. Idn. Miché. Nahummal. Habak. Sophon. Aggé. Zach. Malachiással. Máté. Marc. Lucással. Iános. az Actákkal.

3. Roma. Corinth. Galat. Ephés. Phil Colossé. Theffal. Timot. Titus. Philemon. Sidoké. Jakab. Peter. Iános. Iudás. Jelenésé. Ide ne tégy többet, Eddig az Istené.

Még több Könyveis nintsenek a' Bibliának?

Ezeket hiyák *Canonicus* Könyveknek, kiket előszámláltam, a' mellyeken kivöl (a' bizonyos dolog) nintsen több igaz szent irás, ki a' mi hitünknek, és vallásunknak megtalhatatlan Regulája lehetne; De vagynak még nemelly könyvek, kiket *Apocryphus* könyveknek, alattomban költött bizonytalanoknak, hiynak. Azokatis az ow Testamentomhoz akarják raggatni a' Tévelygők; De nem helyesen.

Mellyek azok az Apocryphus könyvek?

Egész könyvek nemellyek, azok közzül, ugy mint a' *Tobiásé, Iudithé, Baruké, harmad*

mad és negyedik *Esdra'se*, *Macabeusoké* három. Kellemetefbek a' *Böltsefeg* és *Sirák*. K. Tíak Darabok nemelleyek, kiket hol együt, s'hol másút akartak a' Biblia könyveihez földani, u. m. a' *Manasse* könyörgése, *Jeremias* levele, *Daniel* és *Ezra* her tóldalékjai.

Ezek nem igaz szent irások, hiteletlenek, bizontalanok. E's azért ezek ből az üdvösfég dolgait nem bizonyéthatni; Sőt hogy végre, tudatlanfágból, vagy valami indulatból, *Canonicus* szent könyvek gyanánt, a' nép ne bötfüllye, vagy addigis, im e' szent könyvek olvasátul az emberek el ne vonatassanak. Holott az olyan mulatozó fabulákra, himes szófia-beszédekre, kikkell azok megmázoltattak, természetünk szerént inkább sietünk; Sőt hogy egyéb károkis abból ne következzenek, job a' Bibliabólis végképpen kihagyni, mind azokat.

De mégis kérdlek: Miért kell azokat elannyéra megvetni?

I. *Mert nem Prophetai irással, nem Sidó nyelven irattak.* Holott az ów Testamontban, a' Sidó nép közt lévén az Isten *Ecclesia*, az ő nyelveken a' Sidó és Chaldeai nyelven, adtaki Isten minden szent könyveit, ő nekik. (Rom. 9. 4. és 3. 2.)

II. *Mert ezeknek Authoritólb voltak*

Ma.

Malakiá'snál. Eö utánna penig, Keresztelő Jánosig, nem vólt Prophetálás, mint megteztik Mal. 4. 4, 5, 6. Melly vólt [mint a' tudólok számlállyák] világ teremtetése után 3596 esztendőben. (Lásd *Salian. Histor.*)

III. *Mert sem az után, a' Sidó Ecclesia, sem Idvözetök, sem az Apostolok, sem ottan a' régi Ecclesia ezeket be nem vötték.* Innét lött, hogy sem az *Evangelistak*, sem az *Apostolok*, azokból semmi locust nem citáltak. Urunkis a' bévött *Canonicus* könyveket parantsollya, hogy vizsgállyák Ján 5. 39.

IV. *Mert az után vötték be az emberek,* nemelleyek meghányásverésnékül, nemelleyek más indulatból, hogy tévelygéseket azokból támogassák.

V. *Mert sem ő magok közt, sem a' több Canonicus szent Könyvekkel, a' historiázásban, és egyébbenis, nem eggyeznek.* Mint ez megteztik azoknak egybenvetésekből.

VI. *Mert nintsen olyan felsleges irrattatások min t a' szent irásnak, kit az Isten Lelke irattott.* (2 Tim. 3. 16. 2 Pet. 1. 21.)

VII. *Mert a' nyilván val' hazugságokat, fajra-faj beszédeket, költött Comoediákat és Tragoediákat, igaz historiák gyanánt árullyák, minéműek a' Tobiás, Judith, a' Sirkány (tíak költött) historiai, és. t.*

Mind

Mindezeket mutasd meg bővebben?

A' Tobiás k.(1) mint igaz historiát, úgy beszéli; Maga csak szófia beszéd, az ördög tsintétele. Tob. 3.8. (2) Hazudtattyá az Angyal. Tob. 5.13, 14, 15. (3) Bővös bájosságra tanét. Tob. 6.7, 8. és 8.2, 3. Az ördög üzést egyébnék tulajdonérván; Holott az Angyaloknak Ura, Christus, némelly ördög őket böjtöléssel, konyorgéssel mondgya, hogy kiűzhetni. Mát. 17.21. Szent Pál sem azt tanéttya. Eph. 6.11. Szent Peter pedig, ki halász volt elhajdonn, és tudta a' halaknak hasznait, nem a' hal máyáruul és szivéruul tanéttya azt, 1 Pet. 5.8. (4) Mert az Angyalnak tulajdonéttya a' Christus tisztit. Tob. 12.12. 15. Végre az Aldozaftis, kit csak Jerusalemben, és csak a' Papok tehettek, a' Nephtalita Tobiásnak tulajdonéttya. Ezeket, és több e' féle hibákat találunk csak az egy könyvbenis.

A' *Iudith* könyvébenis, elég vagy on a' féle haszontalanfág. Mint [1] A' historiákat nem igazán számlállyá. E's a' sidóknak, semmi idejekre ezt nem szabhatni: Manassés és Josias jdejekre, a' fogfág elöt ez nem illik. Mert az Isten népét Holofernes nem is ismerte. Judit. 5.3, 4. A' Templom földig rontatása, u.o.v.27. E's a' nép hoszfú békessége, a' Holofernes veszedelme után. Judit. 16.28, 30. mind ellenkezik a' Kirallyok és

és Chronicák hiteles szent Könyveivel: sem a' Nép fogfága után való üdöre ezt nem alkalmaztathatni, szabhatni. Mert noha némellyek azt a' Nabukodonozort, kirül e' könyv beszél, amaz Assuerusnak, avagy a' Hytapsis Darius fiának állattyák, könnyen megtáfolhatni, avagy csak innetis, hogy csak egynek is, a' Persák Királyi közzül, nem volt Nabukodonozor neve. Más az, hogy nem Ninivé, hanem Babylon volt a' Persái Biralomnak széki, ott lakott a' Persák királya. [2] Mert babonás szokást tanét Judit. 8.6. (3) Mert az Istenül utálatott dolgot, a' Simeon és Levi nagy gonoszságokat, kit Isten kárhoztat, Teremt. 49.5, 6. Jovallya Judit. 9.2, 3. és t. (4) Mert a' hazugságra, tettesre, tsalárdfágra készíti magát, és ezekre az Istenül áldást kér, a' részeg, buya Fejedelemnek igeri magát hogy enged. Melly tselekedetek közzül, eggyik a' kegyességgel, másik a' tisztá tiszteséggel nyilván, ellenkezik.

A' *Barukés*, hogy Baruké, a' Jeremias Proph. Jro-dáekjé [Jer. 36.4.] lött volna; nem igaz. [1] Mert Baruk, Sidó lévén, Sidóul irt volna; Ezt pedig Görögül irták. A' honnet megtetzik, hogy ez valamely melancholicus Görög írása. (2) Mert a' Jeremias Leveleben, a' 2 versben, 70 nemzetségeket mond, holot

holott 70 esztendőket tanét a' szent Irás.

A' kiket *Esdra*s harmad es negyed könyveinek hiynak nem igazán; nem méltók, hogy még tsak neveztesse nekis arrul a' bőtsületes névrül. Avagy tsak ezértis, hogy annak írója, majd Mofeslé téfzi magát, szemtelenül, az utolsó könyvben. Más az: Mert a' kik a' több Apocriphus könyveket bévéfzikis, fok okokért megvetik fokan, azokat.

A' *Macabeusfoké*, az igaz szent Irás ellen (1) dítseri Eleázárnak es Razianak magok megölését az első könyvben; A' másodikban a' 14 részben a' szent tűzrül, a' ládárul és a' 12 részben a' halottakért való áldozatrül nem igazán beszéll. (2) Eö magok közöttis, fok ellenkezések vagynak e' könyvekben, ugymint az Antiochus halálárul. 1 Mac. 6. 16. és 2 Mac. 1. 16. és 5. 5. és 9. 5. 28. A' Judás halálárul. 1 Mac. 9. 3, 18. és 2 Mac. 1. 10. A' Templom tisztetásárul. 1 Mac. 4. 36. és 2 Mac. 10. 3.

A' *Böltjeseg* könyveis, a' szép titulus alatt igen beszínlette magát: Salamonénak állatya némellyek; Maga sem hire, sem tanása salamonnak benne, nem hogy ő írta volna. Ugyanis, ha Salamontul kérdett volna tanátstot annak Irója, ha a' bölts Philo voltis, mint fokaknak ugy terzik, nem irt volna olyan dolgok at, mint [1] Nem igazán pna szolkodik

dik. Böltsef. 15. 14. Mert nem voltak Salamon alatt, az Isten népén, kik olyan gonoszúl hatalmaskodtak volna. (2) Mert nem igazán beszélli a' Phariseusi lelkesedést. is. Bölts. 8. A' bálvány eredetitis. Bölts. 14. 15. 16. és t.

A' *Sirac* k. Authora mégis jól téfzi, hogy idejen megvallya maga v' t' két. Nemis oknekül: mert [1] valoba nagyot vét a' Samuel holtá után való Prophetálatát állatván *Sirac*. 46. 23. Ez ellenkezik a' szent Irással, 1 Sam. 28. 3. 6. (2) Az Illyés teltbéli eljövését a' Christus ellen tanétván. *Sirac*. 48. 10.

Illyen hibások mind az Apocryphus. Töldalékokis:

Az *Esther* könyve Töldalékjában a' 11 rész, 1 verse, Ptolomeus és Cleopatrárul, ellenkezik az *Esther* hiteles könyvével: A' Mardocheus álmárul, a' 11 rész 2 verse, a' 21 rész 16 versevel: A' Tanakodás kinyilatkozásáról, a' 12 rész 5. verse, a' 6 rész 3 versevel. Igy Macedórul szól a' 16 rész 10 verseben; Hámán Ageustul a' 3 rész 1 verseben.

A' *Sarkány* Historiájában, 6 napokon mondatik Daniel lenni az oroszlanok vermében; hollot tsak egy ejjel volt. Dan. 6. 19.

Sokat számlálhatnánk illyen nyilván való hibákat elő ez Apocryphus Könyvekből; De én arrais bizok ezekben, a' ki jazokhoz ragasz-

gafzkodik, ha szemesen megolvassa, maga megláttya, es azontúl megeggyez én velem, hogy azokat nem kell a' hiteles könyvekhez tudni.

Holott azért ezek így vannak; Mitfoda lélekből lehetne azokat az emberek nyakára kötni? Miért kellene a' Christus eggügyü juhait, ilyen mételes motfaron tekergetni? Holott az Isten kies éltető mezején, bőfegesen legeltethetni, hizlalhatni őket.

Ellenverés.

Lám némelly Conciliomok azokat bévötték, és hiteleseknek tartották?

Abból nem következik. [1] Mert csak Isten tehetette a' Könyveket Canonicusokká. Ha pedig valamely Sinat, az szent Lélek méltóságát magának mérészelteis koporétani, es úgy az ő felette valokbanis belé avatata magát, nem tehetőjét tötte. Mert Isten nem adott nekik arra fáfarkodást, es abban ők nem voltak megbiráltattak. Azert semmit sem töttek. [2] Mert ha némelly Conciliomok bévörtékis, ellenben némellyek megvetették mint a' Laodiceai, es t.

[3] Söt ha szintén, minden Conciliomok bévörtékis, de ha az Apostoli Conciliom (minémü volt. Act. 15.) be nem votte, azon kivöl, csak egy Conciliom sem kötelezheti lelkünk ismeretir, a' miben a' szent Irással nem eggyez

eggyeznek, söt az olyanokban, nem végezésnek, hanem tévelygésnek kel tartanunk decretomokat. (4) Mert a' kik bévörtékis, eleshető emberekből álló Conciliomok lévén abban, azok vétkeztek, mint a' Carthago-beli. An .D. 260, az eretnekeknek, nem csak egyszeri megkereszteltetéseket állatván, Cyprianus Doctossal: Az Arelatumi, A. D. 356; Söt a' 2. Constantinapoliis, ki ötödik közönfeges volt, A. D. 550. Így sokakban tévelygettek, a' többiis. A' Tridentinumit pedig nemis méltó hogy Conciliumnak tartfuk, hanem csak az Anti-Christus fő Octávájának, es Isten ellen valo sinatnak.

2 Ell. Hogy lehet megis azoknak megvetetése, holott sok régi tudós emberek, Canonicusoknak tartották azokat? Avagy jobbaké a' mostani emberek, azoknál?

Szintén úgy, mint a' felső rendbeliek, azok is vétkesek voltak azért; Joliehett sok régi tudósok felöl olvassuk, ellenben, kik nem hogy bévötték volna, de inkább ellének irtak ez Apocryphus könyveknek, söt a' kik nehol ezeket bötfülettel emlegettékis, nehol ismet ugyan megvallyák ezeknek mivoltokat, mint Agoston Doctos, Theodoretus, Nazianzenus Ambrus, es t. Oremus is, noha ő, a' mit a' Görög nyelventalált, eléggé kiadta, némellyeket

lyeket ezek közzől, tagadott hiteles könyveknek lenni, még a' Sirac és Böltséseg könyveit is penig, kik a' többi közt leg tette-tesebbek vólnának. A' kik bévötték is azokat, innét esett tévelygések: [1] hogy a' Canonicus könyvek közt voltak, mint mostis oda akarják foka raggatni: (2) hogy a' köz-nép is hiteles könyveknek tartotta. Ugyanis, minthogy e' köben a' régiek is megbotlottak arért kell nekünk ezt elkerülnünk, azért kell a' Bibliából kihagynunk, mind azokat. Es ha a' régieknél, a' mostani emberek nem jobbák is, mindazáltal nekünk ditsérvnünk és áldanunk kell az Istent, hogy mi nekünk megjelentette, mellyik az ő tiszta igéje, és azzal meg kell elégednünk.

3. Ell. v. *Ha azért kell megvetnünk (mint oda fel mondad) ezeket, hogy sem Idvözétünk, sem az Apostolok ezekből nem bizonyítottak: Igy tehát az Abdiás, Nahum és Sophonias Prophetiai sem vólnának hitelesek. Mivel azokból sem bizonyétnak; Ellenben Aratus, Menander, est. Hitelesek vólnának, kikből szent Pál bizonyét?*

Innét az ki nem sül. Mert nem tsak azért kell megvetnünk; hanem, a' miket oda fel elő számláltam, és t. A' sem igaz, hogy azok a' Propheták nem citáltatnának: Mert közönségesen azokból mondatik. *Ad. 7.*

42. és 15. 15, 16. Abdiásból a' 8. v. 1 Cor. 1. 19. és a' 21. v. Luc. 1. 33. Nahumból az 1. rész, 15. v. Rom. 10. 15. és ugy an onnét, Mát. 17. 10. Márc. 9. 11. Luc. 1. 16, 17. Sophoniásból, a' 3. rész, 16, 17. v. Luc. 12. 32. és a' 18, 19. v. Mát. 11. 28. és t. De ha szintén semmi hely nemellyekből nem citáltatnek is, az Uy Testamentomban, mind azáltal azok ugyan hitelesek. Mert rajtok a' szent Lélek bélyege, kinékül im ezek szükölködnek. Sz. Pál penig, hogy *Ad. 17. 29.* Aratus Poétából, 1 Cor. 15. 33. Menanderből, 2 Tim. 3. 8. a' Thalmudból. *Tit. 1. 12.* Epimenidésből. Judásis, 14. v. Enoch szavát citállyá: Ezert tötték, hogy az ő halgatójokat, kik azokat a' szokat tudták, és nagyra bötsülték, azokból meggyözhessek, és nem azért, hogy azoknak irások Canonicus Könyvek legyenek. Ezt is ökritkántötték.

4. Ell. v. *Lám azokból is bizonyét szent Pál, nehol?*

Azt meg nem mutathatni: (1) Mert hanehol azon fokkal szól is sz. Pál, mint az Apocryphus könyvekben vagyon; nem azokból, hanem a' sz. Lélek dictálásából vagyon. (2) Mert a' miket elő hoznak is erre. *Rom. 11. 34.* és 1 Cor. 2. 16. Esaiásból vagyon, *Esa 40. 13.* és nem a' Böltséseg. 9. 13. Igy *Rom. 12. 19.* vagyon a' Törv. 32. 35. Nem *Sirac. 28. 2.* Veréből.

5 Ell.v. *A' sz. Irásis, Lám elég vétkeket ir meg?*

Más együgyőven elő számlálni, más jóvallással azokat leírni. A' sz. Irás elő számlállyá Davidnak, Péternek, sőt a' gonoszoknakis sok vétkeket, de ottan kárhoztattya is azokat, Im ez könyvek pedig, ugy számlállyák elő a' vétkeket, hogy egyszer s' mind dicsérikis, mint fellyeb meg muttattam, kit a' szent Lelek soha nem tselekedett

6 Ell.v. *Hát azoknak irattatásában nem munkálodotte a' sz. Lélek?*

A' sz. Léleknek némelly munkálkodása volt még az Aristoteles, és több pogány böltsék könyv-irásibanis: Külömben volt ama sok irások iró Paterek és Doctörök irásiban, De abból e' nem következik, hogy azokat Canonicus Könyveknek tartfuk, avagy hogy azokért a' szent irást hátra hadgyuk.

7 Ell.v. *Avagy csak ezertis, méltók azok bévételre: Mert sok jeles dolgok, sőt mint a' sz. Irásban, ugy ezekbenis, sok szép mondasok vannak?*

Ugy vagy on, mint a' Majmok, ezeknek Irói, látván a' dolgokat, mellyeket Isten a' sz. Irásban leiratott, ökis addig agyaskodtak, hogy azoknak, mint egy testett képét, irák le irásokban; De hiszem annál inkább, avagy csak azértis illendő, hogy megveffük azo-
ka

kat: Miert hogy ök így megmerészelték a' mi bölts Istenünket tsufolni? Azt akartak ök ez aránt, hogy ök böltsebben leirhatyák. a' bölts Isten mindenható lelkénél, a' lött dolgokat: A' mi a' szép mondásokat illetiis, hiyába: Mert ha a' Prophetakból minden olly szep mondásokat öszve tódz-gattakis, sőt ha a' szép Soltároknak ama, lekes szavaiból öszve szövetett könyvök volnais, mi Canonicusokká nem tehettyünk, ha Isten azokká nem tötte. A' mi a' sz. Irásból vagy on pedig benne, nem öket, hanem a' sz. Irást böltsüllük azokért.

Mindazáltal, meg kell vallani, hogy némellyekben közzülök, olvasásra gyönyörűseges, sőt hasznos dolgok volnának; Olvashatnais ember némellyiket, ha im ez, es több károktulis nem félénk, ha a' tsipkén mulatozó mézgellés miatt, ki nem maradnánk, az Isten királyi vendégfégeből, kit az ő igéjében előnkben terétett. De mivel az ő titkainak gazdag tárházat méltóztatott az Isten, nekünk ki nyitni; Avagy az ő cifrás mivóltokert kelleneé amazokat olly nagyra böltsüllünk? Avagy nem volnaé boszszuság a' Királynak, ha az ő adta diplomat, keze-irásával megerősítet függő perlétes levelét, csak ollyá böltsülléd, mint valamely deáktul, vagy szolgátul elődben iratott Cedulat?

Bőszszufág bizony, a' nagy Istennekis, ha ezeket, az ő felséges ajakinak tsudait, az ő dűtsőléges országának előnkben adott titkait, az áldott sz. Léleknek, ez gyönyörűségesen fel ékefétetett rajzatit, hatra-haggyuk, valami lézzegő sohonnaiakért. Ha azt tézszük, hogy mégis ozokra az emberi lelkektől iratott könyvekre áfétunk; Bezzeg a' képen, inkább kedvellenők mi a' kevély Hágárt, a' tizta Saránal: Melly nem illik hozzánk. Jakob a' gyenge szemü Leajt nem szereti vala annyéra, mint a' szép Rachel. Hát mi hogy kedvelnök inkább azoknak vakokodásit, holott a' szent Irás világos szövénekénél járhatunk? Nekem ugy tétzik, hogy tsak akkor kezdgyükel azokat olvaíni, minekutánna a' Canonicus könyveket pontul pontra megtanultuk.

É'n ezeket ertven, bizonyoson' elhiszem immár, hogy mind azok, a' Canonicus könyvek, és tsak azok, az Isten megtsalhatatlan beszédi; De mit tselekedgyem en azok körül?

1. Mégis jobban ezt meg kell tanulnod, hogy mind azok az Isten könyvei, és hogy azokat az embereknek, nem ő magoktul, hanem az Isten Lelkétül kell magyarázni. *2 Pet. 1. 20.*

2. Olvasnod kell azokat. *Mát 21. 42. Marc.*

12. 10. *Col. 4. 16.* Ha Fő renden való ember vagyis. *Törv. 17. 19.* Ha honnyodon kívül vagyis. *Act. 8. 28.* Ha köz renden vagyis. *Eph. 3. 4.*

3. *Halgásd* azt, minden alkalmatossággal. *Nehem. 8. 3.*

4. *Vísgálnod* kell azokat, üdvöslégedre *Ián. 5. 39. Act. 17. 11.*

5. *Tudnod* kell azokat, hogy ne tévelyegj *Mát. 22. 29* Hanem, bölts Lehefs az üdvöslégre. *2 Tim. 3. 15.*

6. *Hidgy* azoknak, hogy örök életed legyen. *Ián. 2. 22. es 20. 31.*

7. *Megörizd* azokat, hogy az igazságnak fényes hajnal tsillaga, derüllyön tel szivedben. *2 Pet. 1. 19.*

8. *Betöltse* azokat, valamire tanét, megtselekedgyed. *Márc. 14. 49. Act. 1. 16. Mat. 26. 54. Luc. 4. 21. 2 Pet. 1. 19.*

Mind ezeket meg kell tselekedned; De en, a' masodik itt, kire leg szivelebben kérek, ez iránt: Mert ha ez egyetskét, tudni illik a' szent könyveknek Olvasását, mégnyerhetem tuled, bölldognak tartom dolgunkat, a' többitis mind megigérem azontul. Mivel olly hathatósága vagyon e' szent Munkának, hogy a' melly Isten Kedvesi ehez szivefen kezdenek, nem állanak meg tsak, a' tornátzban, hanem bellyeb igyekeznek.

menni valamig a' Sanctuariumban nem érnek, a' hol annál fényesebben lathassák az Ur dicsőségét; Ugy te is, ha ezt olvasod, szeretteti ez magát, és ottan (reménlem) *Visgalodis*, és a' halál sem ijeszthet veszélyre, azontul úgy hiszsz ennek, megörized ezt, és nem hágy ez magadnak, hanem vezérel azoknak *Iselekedéseis*.

Ha pedig ez nem kell, ha ezt nem akartod tenni: Oh mely nagy boldogtalanság a' mi dolgunk! Nyavalyás vagy te, nyomorúságos a' te állapotod: A' nagy lelki kór betegségben ugyan megfenyvedsz te: Noha jó orvosok, és flaltromok ezek. (*Ier. 30. 13.*) E'hen maradsz te; Noha ez lelkeket éltető gyönyörűséges kövér E'tel. (*Esa. 55. 2, 3.*) Szomjuvan maradsz te; Noha ezek életnek Vizei. (*Ier. 2. 13.*) Sőt szívet uyétó Bor. (*Esa. 55. 1.*) Legeltetésre való szép Vizek. (*Ezech. 34. 18.*) Bolondságodban megöregülsz; Noha ez a' Böltségnak uta. (*Peld. 4. 11.*) Ez még a' kisdedeknekis böltséget ad. (*Sólt. 19. 8.*) Tévelygesz te; Noha ez az igazlagnak uta, az Istenhez való menetelre. (*Esa. 58. 2.*) Setéségben jársz te; Noha ez világos Gyertya. (*Marc. 4. 21.*) Sőt világos Szövétnak. (*Sólt. 119. 105.*) Midőn ellenfeleidre ad rohannak, Fegyveretlen leszedsz te; Noha ez hatható Fegyver. (*Sid. 4. 12.*) Még

a' sáthán ellenis. (*Eph. 6. 17.*) Szegény leszedsz te; Noha ennek gazdagatása, job a' kiásott arany Jövedelménél, és az ezüst kereskedésénél. (*Peld. 3. 14.*) Sőt a' menyországbólis kirekedsz te; Noha ez Kapu a' hitre. (*Akt. 14. 27.*) ha ugyan semmiképpen, nem akard, e' szent könyveket venni. Oh szörnyű boldogtalanság, kire a' te ügyed jut, ha ettül ugyan el akard magadat vonni! Nem a' nagy mennyei Király Vendégsége e' tenéked, ha meg nem akard kóstolni: Nem atzél Tükör e' tenéked, ha eleted artzéletyát nem akard ebből megnézni: Nem böw termékeny Mező ez, ha tsak mi gabonát sem akarsz itt, lelked táplálására aratni: Nem lelki orvosok Patikája, ha szemgyógyétó irtet itt nem akarsz keresni: Nem a' megtaláltott drága Gyöngy ez, hameg nem akard venni: Kert ez, kiben olly gyönyörű rósfák virágzanak, mellyek sokaknak életnek illattjai, az életre; De (félő) hogy néked halálnak illati ne legyenek, a' halálra! Gondold meg, kérlek, mifsoda jó dolgot térsznek azok, kikezt olvassák: E's állly egy kereskedésre azokkal, hogy a' te szegény lelkedet meggazdagéthassad. Mert bizony azok a' Boldogok, kik ebbén gyönyörködnek. (*Sólt. 1. 1.*)

Eu mind ezeket értvén, az Ur nevében,
D 5 hoz

menni valamig a' Sanctuariumban nem érnek, a' hol annál fényesebben lathassák az Ur dicsőségét; Ugy te is, ha ezt olvasod, szeretteti ez magát, és ottan (reménlem) *Visgalodis*, és a' halál sem iyefszthet veszélyre, azontul úgy *hiszsz* ennek, *megorized* ezt, és nem hágy ez magadnak, hanem vezérel azoknak *Tselekedésereis*.

Ha pedig ez nem kell, ha ezt nem akartod tenni: Oh mely nagy boldogtalanság a' mi dolgunk! Nyavalyás vagy te, nyomorúságos a' te állapotod: A' nagy lelki kór betegségben ugyan megfenyvedsz te: Noha jó orvosok, és flaitromok ezek. (*Ier. 30. 13.*) E'hen maradsz te; Noha ez lelkeket éltető gyönyörűséges kövér E'tel. *Esa. 55. 2, 3.*] Szomjuvan maradsz te; Noha ezek életnek Vizei. (*Ier. 2. 13.*) Sőt szivet uyétó Bor. (*Esa. 55. 1.*) Legeltetésre való szép Vizek. (*Ezech. 34. 18.*) Bolondságodban megöregülsz; Noha ez a' Böltségek utja. (*Peld. 4. 11.*) Ez még a' kisdedeknekis böltséget ad. (*Sólt. 19. 8.*) Tévelygesz te; Noha ez az igazlagnak utja, az Istenhez való menetelre. (*Esa. 58. 2.*) Setéségben jársz te; Noha ez világos Gyertya. (*Marc. 4. 21.*) Sőt világos Szóvétnek. (*Sólt. 119. 105.*) Midőn ellenfeleidreád rohannak, Fegyveretlen leszel te; Noha ez hatható Fegyver. (*Sid. 4. 12.*) Még

a' fáthán ellenis. (*Eph. 6. 17.*) Szegény leszel te; Noha ennek gazdagatása, job a' kiáfott arany Jövedelménél, és az ezüst kereskedésénél. (*Peld. 3. 14.*) Sőt a' menyországbólis kirekedsz te; Noha ez Kapu a' hitre. (*Act. 14. 27.*) ha ugyan semmiképpen, nem akarod, e' szent könyveket venni. Oh szörnyű boldogtalanság, kire a' te ügyed jut, ha ettül ugyan el akarod magadat vonni! Nem a' nagy mennyei Király Vendégsége e' tenéked, ha meg nem akarod kóstolni: Nem atzél Tükör e' tenéked, ha eleted artzéletyát nem akarod ebből megnézni: Nem böw termékeny Mező ez, ha csak mi gabonát sem akarsz itt, lelked ráplálására aratni: Nem lelki orvosok Patikája, ha szemgyógyétó irtet itt nem akarsz keresni: Nem a' megtaláltatott drága Gyöngy ez, ha meg nem akarod venni: Kert ez, kiben olly gyönyörűrófák virágzanak, mellyek sokaknak életnek illattyai, az életre; De (félő) hogy néked halálnak illati ne legyenek, a' halálra! Gondold meg, kérlek, mitfoda jó dolgot térsznek azok, kikezt olvassák: E's állly egy kereskedésre azokkal, hogy a' te szegény lelkedet meggazdagéthaflad. Mert bizony azok a' Boldogok, kik ebbén gyönyörködnek. (*Sólt. 1. 1.*)

En mind ezeket értvén, az Ur nevében,
D 5 hoz.

hozzáfogok a' Biblia Olvasásához : T'fak ez egyre még'his kerlek , tanetsmeg? Mikeppen olvashatni a' Bibliat leg hasznosabban?

Igen illendő kérdés ez mostan. Mert ha t'fak mi olly fő emberrel valo beszéllésreis neki t'finogattyák az emberek magokat , reá készétek a' beszéllés elöt , módoson viselik a' beszéllés közben magokat , és az utanis , hasznoson akarnak onnét megtérni , Menyivel illendőb ez iránt , ezeket tenni : Holott *a' ki a' Bibliat Olvassa , a' d'ütösséges Isten-nel beszéll.* Szükségesis ezt tenni. Mert különben hatzontan leszen dolgozod , mint sokaknak ma, kik Olvassák ugyan a' Bibliat , de hogy *t'fak Olvassák ; kevés láttattya nagyon dolgoknak.* E'n azért im közönségesen adok némelly tanátsokat elődben, mint lehessen , arra valo *kezületed , jelesb , ott a' felséges mennyei Urral valo beszéllésed , diszesb , és onnét elmenesed , épületesb.*

Mit kell azért tennem a' Biblia Olvasása elöt?

1. *Megkülömböztesd ezt.* Minden dolgaid felett bötsülvén , ezt választott fő dolgoznak ismerd : Némely dolgaidat tested szükségére , némellyeket gyönyörűségére teszed ; De ez a' te lelkednek kövérétő eledele

dele , kiért méltó fáradni. *Esa. 55. 2.* E's azért.

2. *Rendet tarts ebben.* Mind mitfoda üdöben , s' mind melyik könyveit Olvassad , a' sz. Irásnak. Idődnek job részét a' testire költöd : Szakasz hát , kerlek , a' te szegény lelked jóvárais valamit , az Istentül néked engedett szép üdöben! Nem sok az , ha minden nap , három orakat rendelnelis arra , lám két háromnális több jut tested munkáira. A' Biblia könyveit , ha minden nap rendel olvasnád is jó volna ; De esteve , reggel , egyegy Soltárt elolvasnod , jóvállom. A' mely üdöt pedig erre rendelisz nem félkedvel , hanem ugyan valóba nagy lelki örömmel kell azt kapnod : El se enged azt könnyen , a' karmi dolgozodnakis predalni : Mert az az ora , mellyen te veled beszéll az Ur . Hagyd hátra hát , szamaridat és szolgaidatis akkor , Abrahammal. *Ter. 22. 5.*

3. *A' lhatatosan elhitesd magaddal , hogy az sz. Irás értelmet az emberi elme , magától , fel nem talállya , hanem t'fak a' böls Isten adgya ezt.* Mert ha itt az elmének tulajdonéatik valam , oh melly veszettül jár'sz! T'fak az életnek Ura nyitotta fel , még az ő tanétványinakis szemeket erre. *Luc. 24. 45.* T'fak attul vagy on ez drága lelki jóis , kitül egyéb jokis vagynak. *Peld. 2. 6. 1 Cor. 12. 3.*

2Cor. 3.5. Jac. 1.17.1 Ján. 2.27. Es ezért.

4. Szivednek töredealmeiségeből könyörögj az Istennek, hogy az Olvasando sz. letzkédet megérthesse. Holott csak az Isten tartya, a' sz. Irás kultsát, magánál, mint fellyeb is mondók azt. Bizony szükség hát, hogy őtet ezért idején megkeressed. Ezt pedig, avagy a' te lelked megbuzdulásból formált szokkal, öntsed a' könyörülő Isten eleiben, avagy a' mint az ő szenteitől tanulod. Solt. 119.26, 68. Uram, taníts meg a' te törvényedre! De ezeken kívül, akarnám, ha ugyan formátadba vennéd, azon 119. Soltárból, a' 17, 18, 19. és 20. verseket. Igen szép másutis, Solt. 25.4, 5. és 43.3.

5. Az Istenhez megterj szivesen: Ugyan reá kötelezd magadat, hogy te ez utan kegyesen élsz, őtet féled. Mert a' mint hogy az Ur félelme a' böltségség feje, ugy ez mennyei drága világosság, nem megyen bé a' fok gonoszságokkal megtömött lélekben. Péld. 1.7.

6. Nem szinesen, hanem ugyan szivesen szereffed azt. Mert az a' mennyei igazságnak beszéde, kihez méltó, hogy te szeretetben légy, és soha ne kívány attul távol lenni. Solt. 119.40, 43, 47, 48.

7. Elmédet szoktassad az Olvasando dolognak könnyen megfogására, és megtartására. Mert

Mert ez még csak a' külfőkbenis megkívánatik, menyivel inkább a' mennyei tudományokban.

8. Akaratodat szegjed, az Ur kijelentendő akarattjának megfogadására. Ugyan eltökéllyed magadban, hogy valamit az Ur ott elődben ad, örömmel veszed, és elköved. Ján. 7.17.

9. Tudnod kell a' hitnek és Vallásnak Feleit. Ezt szépen elődben adgya a' mi nyelvünkön a' Siderius Catechésise; De inkább akarnám, sőt kérlek, tanul meg ezeket a' Palatinatusi Catechésisből, mely már vagy 70 éltendeje, mióta a' Magyar nyelvenis vagy. Külömben az Apostol feddése te reádis háromlik. Sid. 5.11, 12, 13, 14. Avagy magad tsinály az üdvösség dolgai szerént, magadnak Laistromot, kire minden Olvasandó dolgokat lejegyezz. Ha ezekkel kiváltkeppen, és a' miket oda fellyeb közönségesen leirék, elkészültél, kezdgy hozzá az Ur nevében, a' Biblia Olvasásához.

Mit tegyek hát a' Bibliá Olvasása közben?

1. Elsőbenis, hogy Isten az ü. áldott Bibliáját kezében adta, és hogy alkalmatosságot is adott annak Olvasására, ezt megköszönvén, örömmel tegyed a' sz. dolgot. A' melly üdöt te arra rendeltél volt, hogy Isten azt adta. bé

békével érned, és hogy abban, olyan dű-
tsősleges Isteni felség lévén, méltóztatik
teveled beszélni, méltó bizony ezért há-
lát adni, és az olyan drága arany üdőben,
nem vidámon kelleneje a' te üdvösségedet
munkalodnod? Gondold meg, kérlek,
menyi fok ezer Lelkeknél, e' kerek föld
szinén, sőt fok egész nemzetsegeknelis,
nintsen egy olyan Biblia, mint a' ki a' te
kezedben vagy, és a' hol a' Biblia volnais,
nem érték ezt a' te üdödöt, sokan. Ha ezt
meggondolod, azt mondhatod, a' mit Da-
vid. *Solt. 147. 20.*

2. *E' végre Olvasd a' Bibliát, hogy a' te
lelked épüllyön.* Sokan, még a' Tudósok
közzülis, csak ezért olvassák azt, hogy eb-
ből bizonyéthassanak; Sokan magok mu-
látfágaért: Sokan, hogy másokon fogdos-
hassanak. Innét kelnek amaz épülésnekül
való kérdések: Kirtoda volt ennek s' ennek
az Attya? Mit használ ez, a' te lelkednek?
Nem mesezésre, hanem lélek éltetésére va-
ló ez. *Esa. 55. 3.*

3. *Olvasd ezt nem habáhurdugyán,* mint.
ha szakvánt vágnál, vagy mint a' papáfokis
résznek, kik azt tartják jobbnak, a' ki me-
lynél hamaréb elhadar 50 Ave-Mariát, és t.
Hanem te ezt szép halkal Olvasd. Jób öt
szót szólni értelemmel, hogy sem tiz ezeret
anné-

annékül. Ugy, job öt verset épülettel el-
olvasni, hogy sem 50 részeket annékül. *1 Cor.
14. 19.*

4. *Elmédet erre tehetteképpen rea törjed.*
Mert ugy lehet ennek értelmét vened.
Peld. 2. 4. 5. 1 Tim. 4. 13. Ján. 5. 39.

5. *Fontold meg ennek minden szavát.* T' csak
egy kis esbenis gyakorta, vajki mély titkot
rejtett el a' bölts Isten! Talám szinten az,
az ő szentseges uya, kivel a' te szegény lel-
ked febet akarja illetni, avagy felpöfödett
szived daganattyát, azzal akarja meglóhasz-
tani. Meghánták vetették ezt, az Isten
szenti, régenten, mint am a' Berrea Varof-
beli hivek. *Ad. 17. 11.*

6. *A' sz. Lelek Cellyát ki ne hájjad.* A'
Christusra, és ő általa a' te üdvösségedre á-
rányoz ő Felsege mindenüt; S' te azt ugy
tekernéd, a' mint a' te kantfalygatásod ará-
nyozza? Nem esik így ez egy lábra. Veszede-
mes ez. *2 Pet. 3. 16.*

7. *Megjegyezd a' hol nem érted.* Világos
ő magában a' sz. Irás, de mi gyarlók, még-
his találunk olly helyekre, kiket nem ér-
tünk. Magának tartott Isten némelly szokot
ezek közzül, és megjelenti, csak a' kinek akar-
ja. Az oly szót laistromba ird, vagy ha egyéb
Jegyzöd nints, a' körmöddelis megvond,
és vigyd el Tanétodhoz, vagy más Tudós
hoz

hoz: Kérd Istent, és elküldi a' Philepet, ki azt megmagyarázza teneked. Act. 8. 35.

Mit tegyek meg his a' Biblia Olvasása után?

1. *Azontul hálat adgy az Istennek*, hogy a' te elmédet üdvösségedre, megvilágosította. (Solt. 118. 27.) Sz. Pál az idegen nyelv tudásaertis hálat adott az Istennek: Daniel egy álom megtudásaert; Bizony tartozol te is az Isten nyelve értefeert, hálat adni, és a' te üdvösséged felvirradásaert ötet magasztalni. (1 Cor. 14. 18. Dan. 2. 23.) Midőn kiváltképpen azt monhatod, a' mit David. Solt. 119. 98, 99, 100, 102, 104.

2. *Elő s' megelő számlald, a' mikre tanéttattál, az Urtul*, es mind azokat meghanyd-vefd, mint egy megkérőzd. Mert ugy lehet az lelkedet hizlaló nedvesség benned. Még a' barmok közzülis, azt hagyta az Ur tiszttának. (Levit. 11. 3.) a' ki kérőzik. Ha azért sz. Pál ugyan azon dolgot megént nem restellette megirni a' Philippibelieknek; Mit tulajdonéttal te ténnen magadnak? Avagy elméféb vagyé te annál a' sz. Lélek bölts Tanéttványánál? Phil. 3. 1.

3. *Közöld azt másokkal, valamit ott az Ur néked megjelentett.* Ugyan kapd az alkalmatosságot, mint vethessed azt a' drága áldott magot, másoknak is elméjekben. Igy épétheted felebaratodat, és az Ur lelki házat. Nem

Nem jö a' szószájtárság; De bezzeg a' halgatásis ez aránt veszedelmes. Megtudd ezt, hogy valamenyiszer a' Bibliat értelmesen Olvasod, mind annyiszor megjelenik teneked a' feltámadt Christus. Azt tegyed a' ézrt, a' mit Maria, örömmel hirdesd az Ur megjelenését. Ján. 20. 18.

4. *Fordets ottan élésedre, a' mit Olvasál.* Mely nagy kár volna, olyan drága aranynak hatsak megrosdásodnek rejtekedben! Práctizáld azért ezt, mihelt a' kohbol kikölt, azontul szánts ve's véle: Tenyésző és igen hatható az Ur magva. Azért a' tevelygek rontására, kegyesség izgatására, es egyéb jók oktatására homlérsd ezt. Erre jo út penig ez, hogy most iyesztő, majd vigasztaló, ottan igazgató, oktató, intő leveleket formaly szerelmefidhez, drága kedves emberidhez, sőt a' szükölködők hōzis: E's a' szerént legyen *beszéded, könyörgejedis.* Meg nem mondhatom, mely böl dog leszel, rövid üdön, tsak, kerlek, kezd el ez Istenes munkát! Itt leszsz ám az, hogy a' kinek vagyon adatik, úgy tenekedis, ha ezt részed; De külömben, a' mid vagyonis, elvonsszak tūled, Itt tertzik meg a' nagy Ur Girájával jól kereskedő szolgafagod. Luc. 19. 18. 19. Mat. 13.

12.

E' közönséges leirt Segédeken kívül, vólná

vólnának még itt, mind a' 3. rendbe, közeleb valókis, kiket kellene elődbe írnom; De a' másod rendbe valókat igen szépen tanéttya a' Praxis piet. (a' Váradí nyomtatás szerént, 1643. Eszt. 270. Lev. es t.) onnét ugyan kérlekis, tanuld meg: Nemelleyekben, a' mi Nemzetünket, hogy igazgathassuk, minemű a' Sidó nyelvnek, az OW T. a' Görögnek, az Uy Testamentomhoz szükséges tudása? Mert nem hogy azokat, a' köz nép közzül sokan tudnák, kikért főképpen nagyon ez Iráska; De majd a' Tanétók és Tanulókis, alig fogjuk tudni. [Oh siratásra méltó tfonka!ág!] A' többire pedig nemlön elég ez hatra való pappirossunk. Masut, reménlem, ad az Ur helyet azokra. Mindazonáltal, bár tfak ezeket tenned, a' Bibliát e' szerént, minden nap olvasván, én igernek azontul minden jó boldogságot.

Hát midőn en e' keppen Olvasom a' Bibliát, de meghis talállok olly nehez mondására a' Jzent Irásnak, ki a' másikkal ellenkezik, es a' kibem mások sem igazéthatnak el, mit tegyek ollyankor?

Tfak láttatik az ellenkezni; De voltaképpen, tfak egy betőis, a' másikkal, nem ellenkezik a' sz. Irásban. Mindazáltal, midőn te a' felére találsz, ha sem a' Tanéto, sem mások, kikhez azt vitted, tégedet abban

ban el nem igazéthatnak, még a' sz. Irást magyarázó könyvekből is; Mit tégy? Buzgósággal mégis kérjed az Istent, hogy az ő világosságának ajtaját, kit a' mi bűneinkért, láttatott bezárlni, egy kevesse, méltoztaslék neked megnyitni, ki azon szivesen, óhajtozva zörgetz: E's ugy kezdgy ugyan hozzá, s' a' melly mondáson megakadtál, annak, mind az előtte, s' mind az utánna való irásokat Olvasd meg, mély elmélkedéssel: vagy ha ott még sem találod fel értelmét, Olvasd a' Bibliának más azon dologrul tractáló könyvet, és onnét vészed eszedben, mit tanéttott az Ur amott. Az Elsőre végünk példát: (2 Sam. 24. 13. Hét esztendőig való Ehséget hirdet Gád Propheta, Davidnak, kik tfak hármak. [1 Chron. 21. 12.] Immár ezeket, hogy bé kéltetheted öszve: Mert ellenkezni láttatik eggyik a' másikkal, amott 7. s' itt 3. mondatik? Nem ellenkeznek ezek; De a' kik a' szent Irást nem tudgyák, s' nem olvaslák, azok nem igazodhatnak el, a' sz. Irásnak illyen szavain. Te azért itt Olvasd meg az oda fellyeb való reszeket, azt találod ugyan ott (2 Sam. 21. 1.) hogy vólt már 3. esztendőig való E'hség, negyedik forgott, és azokhoz hirdettetnek még 3. esztendők. E's tfak ez 3. lejendő esztendők neveztetnek [1 Chron. 21. 12.] Szintén